Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 155

ՇԱԲԱԹ 7 ՅՈՒԼԻՍ 1884 (Ն. Տ.) 19 ՅՈՒԼԻՍ

26 ՐԱՄԱԶԱՆ 1301

ՊԱՏՄԱՆԳ

Պատուոյման տարը մէկ անդամի համար 3 զուրուշ, երկու անգամի համար 2 զուրուշ է, աւելի անդամներու համար զատ սակարութիւն կրնայ։

Օրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որեւ իցէ գրութիւն պէտք է ուղղել

«Առ խմբագրատիւն Արեւելք օրագրի»

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ. Գալաթիա, Նորատունկեան խան։

Իսկ գաւառներէն հեռուէն հասցէն։

{ كلوادى } خانندن نورادونكيان درعليه‌ده غلطه‌ده

غزته‌سى اداره‌سنه

40 ՓԱՐԱ

ԱՐԵՒԵԼՔ

ՕՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պոյտոյ	համար	Տարեկան	դահեկան	արծաթ 200
»	»	Վեցամեայ	»	» 100
»	»	Եռամեայ	»	» 50
»	»	Միամեայ	»	» 20
»	»	Հատով	»	» 1
Գաւառաց	համար	Տարեկան	»	» 240
»	»	Վեցամեայ	»	» 120
»	»	Եռամեայ	»	» 60
Օտար	երկիրներ	Տարեկան	Ֆրանք	 56
»	»	Վեցամեայ	»	 28

Գուրս գրուած դրամոց ճամբու ծախքը խմբագրութեան վրայ է։

40 ՓԱՐԱ

ԱՌ ԸՆԹԵՐՑՈՂՍ

Ըստ նախորդ ծանուցման, կը վերսկսանք հաղորդել նոր տեսութիւններն Արեւելքի և Մասիսի մասին։

Ա. Յառաջիկայ երկուշաբթի օրէն սկսեալ «Արեւելք» պիտի հրատարակուի սովորականէն մեծ դիրքով, առանց փոփոխման դնոյ։

Բ. Այս շաբաթ օրէն սկսեալ «Մասիս» կը դադրի օրաթերթ հրատարակուելէ։

Գ. Յառաջիկայ օգոստոսի սկիզբէն «Մասիս» պիտի հրատարակուի շաբաթաթերթ։

Այդ հրատարակութեան վերաբերեալ կարգադրութիւններ կը հաղորդուին փութով։

Դ. «Մասիս»ի բաժանորդը պիտի ընդունին «Արեւելք»։ Ի հաշիւ «Մասիսի» եղած կանխավճարը պիտի վճարուին «Արեւելք»ով։

Ե. «Մասիս»ի բաժանորդներէն նոքա որք «Արեւելք» արդէն կ'ընդունին՝ ազատ են ընտրել կամ երկու օրինակ «Արեւելք» միասին ընդունիլ, կամ մէկ Արեւելք և միասին «Մասիս» շաբաթահանդէսը։

Մեր թերթն կ'աւարտի այսօր։ Երկուշաբթի օրէն ըստ կրնայեալ պիտի հրատարակենք

ԱՐԿԱԾՔ

ՏՐ ՄԻԻՆԽՀԱՒԱԶԸՆ ՊԱՐՈՆԻՆ

խիստ ծիծաղաշարժ վէպն, որ մեծ ընդունելութիւն գտած է, մասնաւորապէս ի Գերմանիա։

Թարգմանութիւն՝ մեր աշխատակից Իւթիւճեան Կարապետ էֆէնտիի։

Կ. ՊՈԼԻՍ
ՇԱԲԱԹ 7 ՅՈՒԼԻՍ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթներն իրարու կը յաջորդեն և իրարու կը նմանին։ Այսօր լրացող շաբաթն ալ չտեսաւ կաթողիկական խնդրոյ լուծումն։ Արդարեւ շաբթուս մէջ ալ լուր երաւ թէ Ռուսիոյ Կայսրն ընդուներ է Տ. Ներսէս Սրբազանի հրաժարականը։ Բայց այս լուր նոր չէ։ Երեք շաբաթներէ ի վեր է որ կը լսենք զայն, և եթէ ստոյգ լինէր, պատճառ մը չի կար որ ցարդ պաշտօնական հաստատութիւն չստանար։ Բայց եթէ Ներսէս Սրբազանի հրաժարականն ընդունուի, պէտք է դիտնալ թէ տակաւին չի փակուիր խնդիրը։ Զարը երկրորդ ընտրելին Կաթողիկոս անուանելով պիտի շատանայ, թէ նոր ընտրութիւն կատարել պիտի տայ, որպէս զի՝ ըստ Պալաժենիոյ՝ անպատճառ երկու ընտրելեաց վրայ որոշում տայ։ Եւ եթէ երկրորդ ընտրութիւն հարկ լինի, ի՞նչ ձեւով պիտի կատարի, և Թուրքիոյ Հայը ի՞նչ դիրք պիտի բռնեն։ — Ասանք ծանր խնդիրներ են, և սկիզբէ է թէ Ներսէս Սրբազանի հրաժարականին ընդունելութեամբ ալ կաթողիկական խնդիրը լուծուած լինցած չի լինիր։

Բայց պէտք է որ այս յաւիտենական խնդիր վերջ մը դնուի։ Էջմիածնի Մայր-Աթոռը նորէն անգոհացուցիչ վիճակի մը մէջ ինկած է։ Ռուս կառավարութիւնը նոր պահանջումներ կը յարուցանէ։ Ռուսահայ ժողովուրդն ի զուր իւր աչքերը կը յարէ Ներսէս Աշտարակեցւոյ Գահոյն վրայ՝ ուշադրութիւն դարձնելու և քայլեր ստանալու համար։ Կաթողիկոս պէտք է։ Տեղակալ Մակար սրբազան կը ձգէ կ'երթայ Պետարապիտ՝ «յօդուտ խոսութիւն», ծանուցանելով թէ չպիտի վերադառնայ ցգալուստ նոր Կաթողիկոսի։ Ն. Սրբազանութեան այս ընթացքը զարմանալի և ցաւալի կը թուի մեզ։ Կ'ընդունինք թէ Մակար սրբազանի պաշտօնը դժուար էր էջմիածին։ Բայց Մակար սրբազան ինք ևս գիտէ թէ իւր ներկայութիւն ո՛րչափ հարկաւոր էր անդ՝ բարեկարգութիւն պահպանելու։ Մայր-Աթոռոյ թէ բարոյական և թէ նիւթական շահուց վրայ հոկելու համար։ Բայց երբ կը լսեմք այսպիսի կարեւոր դիրք մը և հանդիսաւոր վիճառել կերթայ խաղաղ վայր մը, Կաթողիկոսական Տեղակալը դժուարին պարագայից մէջ եկեղեցական ծառայութենէ խոյս տալու անախորժ երեւոյթ մը կուտայ իւր ուղեւորութեան, և անգլուխ թողով էջմիածինը, ցաւ կը պատճառէ անոնց իսկ, որք վերջին դիպպ մէջ իւր ընթացքն ընդհանրապէս գոհացուցիչ գտնել կը հակէին։

Կաւկասիոյ Հայոց դպրոցներուն խնդիրը բաց կը մնայ։ Գոհութեամբ կը լսենք թէ Սինոդը բանաւոր պատասխան մը տուեր է՝ յայտարարելով թէ ինք նոր կաթողիկոսը չեկած չի կրնար որ եւ է փոփոխում ընել դպրոցաց վիճակին մէջ, և այս անուղղակի եղանակաւ խոյս տուեր է գործադրութենէն այն նոր կանոնադրութեան, զոր մի քանի ամիս առաջ ռուս կառավարութիւնն հաստատեց յատկապէս Կաւկասիոյ Հայոց դպրոցներուն վրայ։ Կաւկասիոյ Հայոց դպրոցական Հոգաբարձութիւններն ալ ընդհանրապէս կրաւորական ընդդիմութիւն մը կ'ընեն կը թական նոր օրինաց գործադրման, և յայտներ են մինչեւ իսկ թէ այս դպրոցներ ժողովրդային ուսանդ՝ մնն իրենց ձեռաց մէջ, և իրենք կը նախընտրեն փակել զայնս, քան ռուս տեսչաց ձեռքն յանձնել։ Այս տրամադրութիւնը լաւ է, և ցոյց կուտան որ եթէ խմաստուն և միանգամայն հաստատամիտ Կաթողիկոս մը դանուի, Կաւկասիոյ կրթական խնդիրն յուսահատական դրութեան մէջ չէ բոլորովին։

Բայց միւս կողմէ, հանդուցեալ Կաթողիկոսին հոյակապ ձեռակերտը՝ Գէորգեան ճեմարանը՝ կերպիւ իւրաքանչիւր ծանուցեալ վիճակի մը կ'ենթարկի։ Կարողագոյն ուսուցիչք արձակուած են, որովհետեւ յանձն չէին առնուր թոշակաց դէղչ։ Բայց ընդէ՞ր հարկ եղած է թոշակաց դէղչ մ'ընել։ Անշուշտ միշտ օգտակար է խնայողութեամբ գործածել Ազգին դրամը։ Բայց մասնաւոր պատճառ մը սա է այժմ թէ, էջմիածնի վանքին հաղորդներն օր ըստ օրէ նուազելու վրայ են։ Այս ցաւալի իրողութեան վրայ դժբախտաբար չենք կրնար տարակոյս ունենալ։ Կալուածներն առնելի վարձքերն և մշակութիւնք առջի հաղորդները չեն տար։ Այս ընդհանացուցիչ վիճակի համար դիմաւոր պատասխանատուն հարկաւ վանքին յոռի մատակարարութիւնն է։ Սինոդն և Մխիթարեանութիւնն իրենց բոլոր յոյսը դրած լինել կը թուին վանքին Գանձատան մէջ գտնուող պատրաստ դրամագլխին վրայ։ Հանդուցեալ Կաթողիկոսն, ինչպէս կը յիշուի, 320,000 ռուբլի պատրաստ դրամ մը թողած էր։ Դէորդեան ճեմարանն ևս այդ դրամագլխոյ տոկոսով պիտի պահուէր։ Բայց այդ դրամագլուխ հետզհետէ կը նուազի։ 72,000 ռուբլի փոխ տրուած է տոկոսով, դրաւի փոխարէն։ Բայց կը կարծուի թէ 40,000 ռուբլի չափ դրամ մ'ալ պարզապէս ծախք եղած է՝ վանքին հատուցիչ բացը գոցելու համար։ Այս վիճակ, ինչպէս կ'երեւի, կործանարար է թէ Դէորդեան ճեմարանին և թէ ընդհանուր վանքին համար։ Կարելի չէ հանդուրժել որ երկարգոյն ժամանակ տեւէ այդպիսի վիճակ մը։ Մ'ուրդ պէտք է յիշուիցէ։

Ծանուցքոցի-Քարտաքոցի իշխանն արդիւնց Տիփլիսի Հայոց ձեռնարկ, որք կ'ուզէին դնել Պ. Արծրունւոյ Քարտանսէրայը՝ Ներսէս Կաթողիկոսին նուիրելու համար իրրեւ էջմիածնի կալուած։ Կաւկասիոյ կուսակալին այս արդիւնքն անուշադրանքաւոր գտնուելուն համար կը պատճառէ թէ ի Կաւկասիա և թէ ի Թուրքիա։ Բայց պէտք է դիտնալ թէ այս արդիւնքը իւր հիմն ունի Պալաժենիոյ մէջ իսկ, որոյ մէկ յօդուածը կը արժադրէ թէ էջմիածնի վանքն անչափ կալուածներ չի կրնար դնել առանց կանխաւ հաւանութիւն ըստանալու կայսերական կառավարութենէն։ Արդ, Տիփլիսի Քարտանսէրայը Ներսէս Սրբազանի անձին չպիտի լինիր, այլ անոր ընտրութեան առթիւ պիտի նուիրուէր էջմիածնի վանքին, գլխաւորապէս կրթական հաստատութիւններն և Դէորդեան ճեմարանն հոգալու համար։ Եթէ Տիփլիսի Հայք միջոց գտանեն Բեգրոպուրկի մէջ իսկ աշխատելու իրենց ձեռնարկին յաջողութեան համար, և եթէ Կաթողիկոս մը միջնորդէ վանքին Նուիրեալ մը ընելու համար, անյուսալի չէ գործին յաջողութիւնը։ Բայց Ծանուցքոցի-Քարտաքոցի իշխանի դրած արդիւնքն ինքնին ցոյց կուտայ թէ Պալաժենեան, որոյ դէմ այնչափ անգամ գանգատած է ազգային մամուլն, ո՛րպիսի զէնքեր կը դնէ ռուս կառավարութեան ձեռաց մէջ՝ ամէն պատեհ առթիւ հարուած մը տալու համար այն խորհրդոց և ձեռնարկութեանց, որոց նպատակն է էջմիածնի կաթողիկոսութեան զօրացումը։

* * *

Շաբթուս մէջ Ազգ. Վարչութեան որոշումները մամանաւորապէս կարեւոր խնդրոյ մը չեն վերաբերիր։ Ազգ. ժողովը միշտ կը զբաղի նիզամացոյցի խնդրով, որ դեղեցիկ առիթ մ'եղած է կարգ մը ճառախօսութեանց, որոց Աստուած միայն գիտէ թէ վերջն ի՞նչ պիտի դայ։ Բայց հարկ չկայ այսչափ երկարել խնդիրը։ Ցայսմանի կ'երեւի թէ, ինչ որ ալ ըսուի, ո՛րչափ ալ արդար նկատողութիւններ և առարկութիւններ մէջ բերուին, կարելի պիտի չլինի փոքր ի շատէ կանոնաւոր նիզամացոյց մը քուէարկել այս տարի։ Ազգ. ժողովոյ ընելիք գործն է՝ վաւերացնել պարզապէս «ծախսուց ցուցակ» մը, որովհետեւ ուրիշ անուն չենք կրնար տալ՝ քանի նիզամներէ ի վեր Ազգ. ժողովոյ ուշադրութիւնը դրաւող կարեւոր նիւթերուն։ Պէտք է քան կարի շուտով փակել զայս խնդիրը, և միջոցներ խորհիլ դէթ առաջիկայ նոր տարւոյ համար կանոնաւոր և ամբողջ նիզամացոյց մը քուէարկելու համար, յոյսով Ազգին էական պիտոյքը ճանչուին և գոհացման դէթ սկզբնաւորութիւն ստանան, և որ հեռաւորագոյն արժանի լինի Նիզամացոյցի անուան՝ իւր բուն իմաստով։

* * *

Բոլերան նուաղելի հեռի է։ Դերմանացի դիտնական Տոքդ. Բոխ կը դուշակէ թէ Եւրոպայի շատ կողմերը պիտի տարածի Ֆրանսայի մէջ ծագած համաճարակ ախտը։ Մարսիլիոյ և Թուլոնի մէջ մեռնողներու թիւը թէեւ մեծապէս չաւելցաւ բայց նաեւ չպակասեցաւ, և Թուլոնի մէջ մանաւանդ, իւր առջի սաստկութեամբ վերսկսած կը թուի, դաղթականաց վերադառնալուն պատճառաւ։

Տոքդ. Բոխ աւարտեց իւր դիտողութիւններ Թուլոնի Բոլերային վրայ, և իւր կարծիքներն ու խորհուրդներն հրատարակութեան յանձնեց։ Բայց տակաւին չէ բաւուած վերջին խօսքը Բոլերայի ընութեան, վարակման միջոցներուն, և գործ դնելիք մեծագոյն զգուշութեանց և բժշկութեան լաւագոյն մեթոդին վրայ։ Ֆրանսայի և Անգլիոյ մէջ կան երեւելի դիտնականներ, որք գերմանացի դիտնականին ամէն ըսածները չեն ընդունիր։ Բայց ընդհանրապէս ընդունուած է թէ, Բոլերան առաջ կուգայ մանրադիտական տեսակ մը միջատներու մեր մարսողական գործարանաց մէջ մտնելէն, և մարդ Բոլերայէ կը վարակի դլխաւորապէս շշաչիերով Բոլերայէ բռնուածի մը արտադրութեամբ պլշված նիւթեր։ Զոր և մարդուր օդ մտնայուցիչ է այս միջատներու։ Տոքդ. Բոխի պատուէրները, զորս ժամանակին թարգմանեցինք, այժ կուգան ընդհանուր մարդութեան կարեւորութեան՝ իբրեւ ազդուագոյն միջոց Բոլերային դէմ։ Ցուսանք թէ այս պատուէր հետեւողներ պիտի գտնէ մեր երկրին ուժողովրդեան մէջ ալ։

* * *

Օրուան քաղաքական խնդրոց քննութեան շաբթուս մէջ աւելի ընդարձակ տեղ մը տալով, կարգ մը խնդիրներ օր ըստ օրէ ներկայացուցած ենք ընթերցողաց ուշադրութեան, որք կը տեսնեն թէ մեր ամենուին համամիտ չենք այն տիրապետական կարծեաց թէ, Հայ Ազգէ քաղաքական ազգ մը չլինելով, քաղաքական խնդիրներ կարդալու և ուսումնասիրելու պէտք ալ չունի։ Կը հաւանինք թէ այսպէս մտածողներ բան մը չեն հասկնար ո՛չ քաղաքականութենէն, ո՛չ ալ աշխարհիս և ժամանակիս ընդհանուր ընթացքէն, և ըստ ամենայն հաւանականութեան, փակուած են դպրոցի մը կամ եկեղեցւոյ մը, եթէ ոչ վանքի մը, չորս պատերուն մէջ։ Բայց կարծել թէ վճառական և արտադրիչ ազգ մը, որպիսի է հայ ազգն, որ անընդհատ

ԹԵՐԹՕՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ

144

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՑԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ԺԲ.

ՎԵՐՋԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆ

— Շատ աղաչեցիք, բայց չէ յաջողեցաւ... պատասխանեց նա առանց գլուխը վեր բարձրացնելու։— Մեղքը միացել է իմ հոգուս, սրտի և ամբողջ մարմնի հետ։ Ինձ ամենրոպէ մնում է պահպանուիլ։ Ձեմ կարող չը կերակրել նրան։ Դա ինձ հետ պէտք է ապրի, որպէս չարութիւն, միայն չար գործելու համար։ Ձեմ կարող բաժանվել նրանից։ Միթէ կարելի է օձից խլել թունը և կարիճին այնպէս դաստիարակել, որ չը խայթէ...

Նա գլուխը վեր բարձրացրեց և ճակատի վրա թափված մազերը մի կողմ ձգեց։ Այժմ նրա սահմանի աչքերում, փոխանակ արտասուքի, նը-կատվում էր բարկութեան կրակը։

— Այո՛, չեմ կարող... կրկնեց նա։ — Ես մի չար դևի նման պէտք է պատժեմ մարդկանց անիրաւութիւնները միայն անիրաւութիւններով... Մարդիկ իրանք են ստեղծել ինձ նման պատիժը իրանց համար... Ես նրանց մեղքերի հրեշաւոր ծնունդն եմ... Նրանց վատ օրինակներով ես էլ մոլորվեցայ։

— Հենց այդ դիտակցութիւնը բաւական է, որ ուղղե և փրկէ քեզ— կրկնեց նրա խօսքը Մուրադը։ — Ես էլ այդ դիտակցութեանը հասայ և փրկվեցայ։

— Հասկանում եմ... Բայց այդ փրկութեան մէջ կը լինի և իմ մահը... Իսկ ես դեռ մեռնել չեմ ուզում... Սատանան պէտք է անմահ մնայ...

Նա միայն խմում էր, բայց ոչինչ չէր ուտում։ Մուրադը պատուիրեց մի նոր տիկ գինի ևս դնել սեղանի վրա։

— Երբեմն բարութիւն եմ գործում, — ասաց նա, — ինչպէս մի գապատ երկնքի կամարի վրա ճեղքվում են թանձր ամպերը և բպպաւոր դուրս են ցոլացնում արեգակի կենսատու ճառագայթները։ Բայց այդ երկար չէ տեւում։ Կրկին ացնում են սև ամպերը, և ամեն ինչ կրկին նսեմանում է, մթնում է...— Ես ուրախ կը լինեի, որ կատարեալ չարագործ լինեի և իմ մէջ բնաւ բարութեան սերմեր չը լինեին։ Այն ժամանակ խիղճս աւելի հանգիստ կը լիներ։ Այն ժամանակ գուցէ ամենևին չէի զգայ, որ ես չար եմ։ Որովհետև, բարութիւնն է միայն ըզգալ տալիս մեր չարութիւնը, ինչպէս սպիտակի վրա աւելի պարզ կերպով նշմարվում է սեւը։ Կը ցանկայի որ իմ սրտի մէջ ամեն ինչ միագոյն լիներ, կամ սև, կամ սպիտակ, կամ բարի, կամ չար։ Սատանաները նրա համար միայն բախտաւոր են, որ զուտ չար են։ Այնպէս էլ բախտաւոր են հրեշտակները, որ զուտ բարի են։ Իսկ ի՞նչ եմ ես։ — Մի այլանդակ խառնուրդ։ Ի՞նչով կարող եմ ես բախտաւոր լինել, երբ իմ սրտի մէջ միշտ պատերազմ կայ, և մանաւանդ, չարը աւելի զօրեղ է, քան թէ բարին...

Նա վերկացաւ, ասելով.

— Ա՛խ, ի՞նչու եմ այդքան երկար խօսում։ Դուք պէտք է ճանապարհ գնաք, իսկ ես ուշացնում եմ ձեզ։

Նա մօտեցաւ իր ճանապարհորդական պարկին և հանելով նրա միջից մի ծանր քսակ, մեկնեց Մուրադին, ասելով.

— Ես կը խնդրեի քեզանից, որ թեթևացնիր իմ բեռը և ընդունիր այդ, գուցէ քեզ հարկաւոր կը լիներ։

— Շնորհակալ եմ, — ասաց Մուրադը հրաժարվելով։ — Բժշկապետը հոգացել է մեր ճանապարհի ծախքը։

— Գիտեմ... դու խորշում ես այդ սակիներից, որովհետև նրանք շաղախված են արիւնով... Բայց դիտե՞ս հին առակը. Ցուդայի ստացած եռեսուն արծաթի մէջ նոյնպէս արիւն կար։ Այդ եռեսուն արծաթով գնեցին մի ագարակ, որ կոչվեցաւ «ագուլտամայ», որ նշանակում է արեան ագարակ։ Աւանդութիւնն ասում է, որ այդ ագարակի վրա մշակվում էին Երուսաղէմի ամենապղտաբեր հիթենները։ Երբ դու կը հասնես քո հայրենիքը, այնտեղ քեզ մեծ աշխատութիւններ են սպասում։ Այդ սակիներով կը գնես մի ագարակ և կը սկսես նրա վրա մշակութիւններ անել։ Թող այդ ագարակը կոչվի «արեան ագարակ», փոյթ չէ, բայց քո աշխատութիւնը կը բուսեցնէ նրա վրա հայրենիքի ամենապղտաբեր տունկերը։ Ես իմ բոլոր արժէքները նուիրեցի Համրին և Աւազակապետին։ Այդ քո բաժինն եր, որ պահել էի քեզ համար։ Այն թղթերը նոյնպէս մաքուր վաստակ չէին։ Բայց նրանք ընդունեցին, ասելով. «Հացը թող համեղ լինի, ինչ փոյթ, որ չհուզի թթած կը լինի»...

Մուրադը ընդունեց տակները։ Բաւոր Պետրոսը շարունակեց.

— Դու կը հանդիպես Համրի և Աւազակապետի հետ Օ... քաղաքում։ Նրանք այնտեղ կը սպասեն քեզ։ Ցետոյ միասին կը գնաք մեր հայրենիքը։ Նրանք երկուսն էլ լաւ մարդիկ են։ Խորհուրդ եմ տալիս քեզ՝ չը բաժանվել նրանցից։ միասին կը սկսեք գործել ու աշխատել։ Բաղդը է աշխատանքը հայրենի հողի վրա...

Բոլոր այդ խօսակցութեան ժամանակ Մուրադը նկատում էր և մի աւելի մեծ փոփոխութիւն քաւոր Պետրոսի բնաւորութեան, հայացքների և բարոյական յատկութիւնների մէջ։ Առաջ նա գործում էր չարը միայն չարութեան համար, թէեւ նրա գործողութիւնները կատարվում էին՝ որոշված, հաստատ և դիտակցական նպատակներով։ Իսկ այժմ նա, կարծես, օրօրվում էր այդ երկու մտքերի մէջ։ միթէ աւելի լաւ չէ՞ լինի, որ չարութիւնը բառնայինք բարութեամբ, — միթէ չարութիւնը չարութեամբ արմատախիլ անելը դաստիարակութեան նոյն եղանակը չէ՞ լինի, երբ վարժապետը աշխատում է կրթել և բան սովորեցնել անպիտան աշակերտին ծեծի և պատիժների ուժով։ Բաւոր Պետրոսը հակված էր երեւում դէպի զղջում, դէպի ուղղութիւն. բայց նրան կատաղեցնում էր այն միտքը, թէ ինչու ինքը առաջին քայլն անէ և ուղղվի, թէ ինչու ինքը դիմումն անէ ուրիշների չարութեան դէմ, միթէ դրանով իրան մի անբախտ զոհի վիճակի մէջ չի՞ դնի։ Երբ մարդիկ խաբում են, նա էլ պէտք է խաբէ, երբ մարդիկ հարստահարում են, նա էլ պէտք է հարստահարէ։

Կառքի ձիաները փոխել էին, ադիները ձիթով օծել էին, և պատրաստ էր ինչեանի բակում։ Նէնէն զարթնել էր, և յոգնածութիւնից կաղդուրված, վազեց նա կառքի մօտ, և առանց Մուրադի օգնութեան, ինքը ցատկեց, նստեց նրա մէջ։

— Նէնէ, ձեռքդ տուր այդ օտարականին, դա իմ վաղեմի բարեկամն է, — ասաց Մուրադը։

Նէնէն մեկնեց ձեռքը։ Բաւոր Պետրոսը բռնելով ասաց.

— Դուք երկուսդ էլ արժան էք միմեանց։ Նախախնամութիւնը զանազան փորձանքների միջից անցկացնելով ձեզ, կրկին հանդիպեցրեց միմեանց։ Օրհնում եմ ձեր ամուսնութիւնը և բարեաւորութիւն եմ ցանկանում։

Մուրադը ընկաւ նրա գիրկը, և արտասուքը աչքերում, երկար աղաչում էր, խնդրում էր նրան, որ նստէ իրանց հետ կառքը և միասին վերադառնան իրանց հայրենիքը։

[illegible]

[illegible] դարձ։ — Հայերէն

յարաբերութիւններ կը տածէ քաղաքակիրթ աշխարհի, մանաւանդ Եւրոպայի հետ, որպէս կարելւոր մէկ կէտը՝ ոչ թէ առաջադիմութեան ալ կեդրոնն է. կարծել թէ առաջադիմութեան ճամբու մէջ մնած այսպիսի ազգ մը կրնայ անտարբեր լինել քաղաքակիրթ աշխարհն յուզող քաղաքական, տնտեսական և ընկերական մեծ խնդրոց, և վերջապէս կարծել թէ յեսին հայ խանութպանն իսկ չահ չունի օր ըստ օրէ իրազեկ լինելու քաղաքական դիպաց ու դարձուածոց, այնպիսի տարօրինակ և խակ դաղափար մէջ այդ. զի ամենքս գիտենք թէ Թուրքիոյ ժողովրդեան մեծագոյն մասին բարեկեցութիւնը, կը դանդատին մարախներու բազմութենէն, որք չատ դաւառաց մէջ գլուխ ցուցած են, և մեծ վնասներ կը գործեն։ Բայց տեղական իշխանութիւնց ու ժողովրդոց փութաջանութեամբ կարելի է մեղմացնել այս չարիք, եթէ ոչ բոլորովին բառնալ։ Կը յուսանք թէ կեդրոնական կառավարութենէն հրահանգներ պիտի դրկուին՝ մարախներու ջնջման գործը փութացնելու համար։ Ամեն չանք և ջանք ի գործ դնելու՝ Թուրքիոյ երկրագործութիւնը պտղաստանելու և այլ և այլ բնական ու անբնական արգելքներէ ու սեղմումներէ զայն ազատ կացուցանելու համար։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

ՆԻՍՏ Զ.

6/18 Յուլիս 1884

—o—

Ազգային ժողովը, որպէս ծանուցինք երէկ համառօտիւ, գումարեցաւ ի Ս. Լուսաւորիչ Եկեղեցին Գալատիոյ, ժամը 2½ին, ընդ նախագահութեամբ Գեր. Սիմոն Եպիսկոպոսի Ակիֆերեան և առնտաղեռութեամբ Տիգրան էֆէնտի Եռուփեանի։ Ներկայից թիւն էր 30 որ ապա յանգեցաւ 48ի։

ԱՏԵՆԱԿԱՆ ԴՈՐՈՇՈՒԹԻՒՆԵՐ

1. Խնդիր Եբրատայնոց պարտոց բաշխման

Նախորդ նստի առնտաղութեան վաւերացուցմէն և օրինաւոր բացակայից արձանագրութենէն յետոյ, Առենապետ էֆէնտի կարդաց Քաղաքական ժողովոյ Առենապետ Սիմոն ալէյի մէկ դիրն որով Եբրատայնոց պարտուց բաշխման մասին Բ. Դրան ընդունած վերջին տնօրէնութեան վերաբերեալ խառն ժողովոյ մէկ տեղեկագիրն հաղորդելով Դիւանին, կը յայտնէր թէ խնդիրն տակաւին ի վարման է և կը խնդրէր յառաջիկայ նստի պատրաստուելս մէջ նախապատրաստել զայն ի նիստս դնելու համար։ Ընդունեցաւ։

Գ. Նորաստեղծեան էֆէնտի դիտեց թէ Ազգ. ժողովին վայել չարաձայնաց ոճով գրուած չլինելով այդ գիրը, դիւանին պարտքն էր վերադարձել զայն առանց նկատողութեան իսկ տալելու։ Ա.Բենապետ էֆ. յայտնեց թէ առաջնորդական խնդիրն օրակարգին մէջ գտնուելով արդէն, դիւանը խորհած էր թէ պատեհ է ժողովոյ բերել այս առթիւ գաւառի մը կողմէ ներկայացեալ քաղցրն, որպէս զի նոյն ժամուն նկատողութեան առնուի։—Գ. Ղազարեան էֆ. Տրապիզոնցիք ուղղակի յարաբերութիւն չեն կրնար ունենալ ժողովոյս հետ, թող փաստաբան դիմեն և հոն կը քննուի իրենց խնդիրը։ մենք առաջնորդական խնդիր չունինք ի ձեռին և որոշում չենք առած։—Մ. Մելիքեան էֆ. Վարչութեան առաջարկը կրնայ ընդունուիլ կամ մերժուիլ։ սակայն գաւառ մը կայ որ իւր տահմնադրական իրաւունքը մուած էր, որ Վարչութեան հետ խառն նիստ ըլլա։ Բայց որովհետև Կայսերական կառավարութիւնն իւր պարտութիւն յայտնած չէր տակաւին այդ ոլորան վրայ, խորհրդարանութիւնները դադրեցուց։ Այժմ որ խնդիրը նորէն երեւան կուգայ, պէտք է որ այդ յանձնաժողովոյ նախագահութենէն անցնիլ յեսոյ ժողովիս դայ։—Յ. Թոփուխեան էֆ. Ինձ աւելի բանաւոր կը թուի իրեն յանուն նոր խնդրանիչ դիւանին ղրկել այս խնդիրը քան թէ յանձնաժողովոյ մը։ Մ. Զերաղ էֆ.—Փաստաբան էֆէնտիի մէջտեղ յանձնաժողովին ընդդիմադիր երեսփոխանների կազմուած է և ամբողջովին հակառակ է զինուորական արտոնչաշխման սկզբան, ուստի նոր յանձնաժողով մը կազմելու ենք, որ ունենայ իւր մէջ թեր ու դէմ անդամներ։ Ս. Փափազեան էֆէնտի—Յանձնաժողովին առանձին չպիտի քննէ խնդիրը, այլ Վարչութեան հետ՝ որ զինուորական արտոնչաշխման սկզբան համակարծիք լինելով, կարծեաց փոխանակութիւն պիտի գոյանայ, և կրնայ լինիլ որ յանձնաժողովոյ անդամք ի մտաց քննելով խնդիրն, իւրենց կարծիքը փոխեն ու համաձայնի։ Մարտիրոս Եպիսկոպոս Իշխանեան—Յանձնաժողովոյ անդամներէն Վահան վարդապետ և ես Կրօնական ժողովոյ անդամ ընտրուած լինելով, ըստ օրինի չենք կրնար մասնակցիլ անոր։ այս կէտը Մայր Դիւանի ուշադրութեան կը յանձնուի։

Այն դիտողութեան վրայ, ժողովին որոշեց հրաժարեալ համարիլ յիշեալ երկու անդամներն, և յանձնարարեց Յանձնաժողովոյն Ազգ. Վարչութեան խառն ժողովոյ հետ խնդիրը քննելով, իւր Տեղեկագիրը բերել յառաջիկայ նստին որ պիտի դումարի դանիսկ։

Յանձնաժողովոյ անդամք են՝

Յ. Նուբարեան էֆէնտի
Յ. Աւշակ »
Ս. Փափազեան »
Ռ. Պէրպէրեան »
Մ. Ալիքսանեան »

2. Տեղեկագիր Տրապիզոնէ Աղքատաց.

Առենապետ էֆէնտի կարդաց Տրապիզոնի Գաւառական ժողովոյ մէկ դիրն որով կը յայտնէին թէ լրագրներէն տեղեկանալով որ Կեդրոնական Վարչութիւնը թարմաց վճռեալ առաջնորդներու ընտրութիւնն իրեն վերապահելու առաջարկ ներկայացուցած է Ազգ. ժողովին և այս պատճառաւ յետադրուած է Տրապիզոնի առաջնորդական ընտրելիաց ցանկին յղումը, յարատեւորէր նիստ դումարելով որոշած են բողոքել այս առաջարկի դէմ՝ զոր իրենց Սահմանադրական իրաւանց բռնաբարումը կը համարին, չընդունիլ ուրիշ ո և է կարգադրութիւն և ընտրելեաց ցանկի ընդհանուր յղումը պահանջել։

Գ. Նորաստեղծեան էֆէնտի դիտեց թէ Ազգ. ժողովին վայել չարաձայնաց ոճով գրուած չլինելով այդ գիրը, դիւանին պարտքն էր վերադարձնել զայն առանց նկատողութեան իսկ տալելու։ Ա.Բենապետ էֆ. յայտնեց թէ առաջնորդական խնդիրն օրակարգին մէջ գտնուելով արդէն, դիւանը խորհած էր թէ պատեհ է ժողովոյ բերել այս առթիւ գաւառի մը կողմէ ներկայացեալ քաղցրն, որպէս զի նոյն ժամուն նկատողութեան առնուի։—Գ. Ղազարեան էֆ. Տրապիզոնցիք ուղղակի յարաբերութիւն չեն կրնար ունենալ ժողովոյս հետ, թող փաստաբան դիմեն և հոն կը քննուի իրենց խնդիրը։ մենք առաջնորդական խնդիր չունինք ի ձեռին և որոշում չենք առած։—Մ. Մելիքեան էֆ. Վարչութեան առաջարկը կրնայ ընդունուիլ կամ մերժուիլ։ սակայն գաւառ մը կայ որ իւր տահմանադրական իրաւունքը կը պահանջէ, և պէտք է դոհացում արուի անոնց և առաջնորդական ընտրելեաց ցանկ յղուի, քանի որ Սահմանադրութեան այդ տարանջատութիւնը փոխուած չէ։—Խոբէն Սրբազան Նար Պէյ. Տրապիզոնէն բողոք մը կուգայ, սակայն որո՞ւ և ի՞նչ որոշման դէմ. տակաւին խնդիրը պատի ժողովոյդ առեանը չելաւ, և հրահանգ չէ արուած ոչ ումեք։ Տրապիզոնի գաւառական ժողովին պէտք է սպասէ որ այս ժողովոյս մէջ վարչութիւնը բացատրէ իւր առաջարկութեան ոգին, պատճառները, և երբ խնդիրն իր լուծումը դտնէ, այն ատեն միայն դաւառս իրաւունք կունենայ խնդիր մը ներկայացնելու, և այն համեստաբար։—Իշխէրլեան Սրբազան. Քանի որ խնդիրն օրակարգի մէջ է, պէտք է այս գրութիւնը վերապահել և երբ առաջնորդական խնդրոյն վիճաբանութեան ձեռնարկեմք յայտնամ նրբակատութեան առնուլ Տրապիզոնցիք ե՞րբ խնդրեցին առաջնորդական ընտրելեայցանկ և զայնուհետև իրենց։

Քանի մը թեր ու դէմ կարծիքներ յայտնուելէ յետոյ, ժողովն որոշեց Ազգ. Վարչութեան յղել Տրապիզոնի գաւառական ժողովոյ բողոքագիրն ի նիստաւորութիւն։

3. Հրաժարականներ

Տօքթօր Ֆ. Թիրեանեան էֆ. անձնական պատճառաւ երեսփոխանութենէն հրաժարական մատուցած լինելով, ժողովն ընդունեց այս պարզ հրաժարականը։

ՕՐԱԿԱՐԳ

Ասպա, ժողովն Օրակարգին անցնելով, Ազգ. Կեդր. Երեսփոխանցի վրայ նախընթաց նիստերու մէջ սկսուած վիճաբանութիւնը շարունակուեցաւ։—Տ. Վահան Վարդ. Տ. Մինասեան. Երեսփոխանցի խնդրոյն առթիւ նախորդ նստերու մէջ երեսփոխանաց կողմէ եղած քանի մը դիտողութեանց կուգեմ պատասխանել. Ա. Գաւառական այցելութեանց պէտքն խիստ զգալի է, 1879ին երբ Ս. Պատրիարք Հօր հրամանաւ գաւառներ այցելեցի, դիւղեր գտայ որք վարդապետի կամ քահանայի երես չէին տեսած քնաւ և դէպք ունէին հոգեւորական մխիթարելու։ հոմանական այցելութիւնը ուրիշ չատ տեսակներով օգտակար են գաւառաց։ Այս տեսնն յատուկ տեղեկագրով բացատրած եմ, և դարձեալ կրնամ ըսել որ Պատրիարքարանի Եղեռնացոյցիմէջ գտնուած մը յատկացուցի այս նպատակաւ։

Ս. Փափազեան էֆէնտի ըսաւ թէ Պատրիարքարանի պարտքն է եկեղեցականներ հաղորդել. հին ժամանակին այդ պարտքը եպիսկոպոսաց վրայ դրուած էր, բայց գ ժ բաղդաւոր մեր այժմու առաջնորդ Եւրդոյոյը և պատրիարքունը ոչ մէկ եկեղեցական չեն հաղորդեր. դանդերէն եկող վարդապետք դրական ոճիմը կը լինին, եկեղեցականը պէտք է պատրաստուի նոյն իսկ եպիսկոպոսին ձեռքին տակ։ Մ. Զերաղ էֆէնտի դիտեց թէ Երուսաղէմայ պարտուց բաշխման համար հանդանաւորութեան գործն երբ եկեղեցականաց յանձնուեցաւ, չյաջողցաւ. պատճառ է այս, Յանձնաժողովը բնաւ մեղ չդիմեց և հանդանակութիւնը՝ որ ցարդ կրօնականաց ձեռքը կը կատարուէր, աշխարհականացնել ուզելով, ապարդիւն թողաց զայն։ Գ. Գալով կրօնական ժողովոյ ծախուց համար տարեկան 300 ոսկւոյ դումար մը յատկացնելու առաջարկին, կը կրկնեմ զայն իբր երեսփոխան և իբր անդամ այդ ժողովոյ։ Այնպիսի պարագայներ կան ուր Կրօնական ժողովն իւր տրամադրութեան ներքեւ դումարի մը կը կարօտի. օրինակի համար, Նանեպի մէջ քանի մը ազգասիրի Հայ ծնողաց պատանիներ անխնամք կը մնան. Կրօնական ժողովը գրեց Ս. Պատրիարք Հօր, Պատրիարքը Տնտեսական խորհուրդին և սա իւր դատաստանին, բայց կարելի չեղաւ տարեկան դումար մը յատկացնել, որպէս զի քահանայ մը առաքուի և միրտ այդ հայ դաւակները։ Այս չորս կէտերու վրայ են ահա իմ գլխաւոր պատասխաններս։

Իշխէրլեան Սրբազան յայտնեց թէ եպիսկոպոսաց նկատմամբ Վահան վարդապետի դիտողութեան շատ պատասխաններ ունի, բայց որովհետև խնդիրն այժմ ելմտացոյցին վրայ է, ուրիշ առթիի կը վերապահէ։

Յ. Գասբէրեան էֆէնտի. Եղեռնացոյցի վրայ ընդհանուր տեսութիւն մ'ընելէ յետոյ, ըսաւ թէ Եղեռնացոյցի մէջ կարօտելոց նպաստի համար և ապրելու այլ պիտոյից յատկացեալ գումարներ նշանակեալ են, իսկ ազգին բարոյական և մտաւորական պիտոյից, այն է դաստիարակութեան անհրաժեշտ եղող գումարը կը պակսի. պէտք չէ խաբենք ինքզինքնիս յառաջագոյն քուէարկեալ 300 ոսկւոյն վրայ 300 ոսկւոյ անուանական գումար մ'ալ քուէարկելով, առանց զայն հայթայթելու միջոցները խորհելու։ Այս պիտոյքը լրացնելու միջոցն է ազգային արդ հաւաքումը կանոնաւոր վիճակ մը մէջ դնել. երբ մեծատուն մը ազգին դրամ կը նուիրէ, այդ իւր առաքինական պարտաւորութիւնն է, իսկ ահմանադրական պարտաւորութիւնն է, որոց վճարումը, և մեք՝ մենք դատապարտեալ ենք յոյժ սակաւամիտ առաքինի մեծատուններէն՝ սպասել մեր օգուտը։ Անցեալ նստի առենապաններէն Ճանբաեան էֆէնտի շատ խիստ առաջարկ մը առաջարկեց՝ այն է թիվհատարի մը հնարել, որ ամեն ազգային պարտաւորութիւն երթալ դրութեան վրայ պարտաւորիչ լինի և հասցնէն յատկացնել կեդր. ծախուց դաստիարակութեան գլխոյն. թող թարական խորհուրդը իրենց հաստատուն եկամտից 5%ին 3ն Պատրիարքարանի տան, և կանենքը 300 ոսկւոյ դումարը։ Ատենապանն այս կէտերը պարզելէ և փաստելէ յետոյ, յայտնեց թէ ոգեալի է դայրագաց աշխարհին մէջ թանչող դումարներով նշանակեալ երեսուցոյց մը ունենալ և հետեւեալ բանաձեւն առաջարկեց։

Ազգային ժողովն կ'որոշէ, 1884—85 եկեմեան տարւոյն համար, ազգային արկեղ հաստատուն եկամուտներէն 500 ոսկւոյ դումար մի յատկացնել դաւառական այցելու. հոմանութենից և ազգային դաստիարակութեան ծախուց ի նպաստ։

Եւ, ընդունելով կրթական ընդհանուր տրոց պիրունչն, կ'ընտրէ մի յանձնաժողով, որ պարտան ունենայ ուսումնասիրել գանել այնպիսի միջոցներ որոնք հնար լինի ազգային դաստիարակութեան գործն ընդ միշտ ապահովել, ազգային հանրական պարտաւորիչ տրոցք, որպէս վայել է ոստմանազգական ազգաց։

Յանձնաժողովն կրթական օրինաց ծրագիրն ընդհանուր պիտի բերէ Ազգ. ժողովոյ ի վաւերացումն։

Մ. Զերաղ էֆ. — Նախարհիցս և այս նստի մէջ. խօսող բոլոր ընդդիմաբան երեսփոխանաց փաստերն հերքելէ առաջ, կուզամ պատասխանել Ակիֆեանեան էֆէնտիի մէկ անձնական դիտողութեան։ Համաբարոյութեան դիւանի Ատենապետն որ զմեզ ազգին մենոնդները կը կոչէ, մի քանի կուսակցաց հետ մեր քննադատութիւնն կը հետեւցնեն թէ դաստիարակութեան կարեւորութիւնը միայն իրենք զգացած են. չեմ կարծեր որ ազգին մէջ դտնուի այսօր մարդ մը իսկ որ ուսման յարգը չդիտնայ, առանց չարաբարութեան նիւթը զոր կուսան նորադարձ ուսանողն՝ դաստիարակութիւնն է։ Կարողութեան տէր անձինք կը փափագին իրենց մանչն ու աղջիկը դիւրօթիկ վարժարաններ դնել, բայց միթէ դրծաւորը կամ հասարակ ժողովուրդը կարո՞ղ է տարեկան 40–50 ոսկի վճարել։ Բանէ է խնդիրը ազգան վրայ չէ, այլ միջոցին վրայ։

Ատենապարութիւնը կը միտէ թէ 1881ին երբ հանձնաձեալ Խիէբճեանի կրթական ընդարձակ ծրագիրը ժողովոյս ներկայացնալով, առաջարկեցի ամեն չարամի մէկ մէկ ժամ զոհելով, անոր քննութեամբ զբաղիլ, նոյն ինքն Ալիքսանեան էֆէնտին էր դիմադրող, ըսելով թէ՝ իրենց անձնական գործերը չէին ներեր նիստի գալ ամեն չարամ։ Կառաջարկուի տրոց հաւաքման գործը կը բերանացոյց ձեռամբ կատարել, ես չեմ կրնար ընդունիլ թէ, օրինակի համար, Բերայի պէս թաղի մը մէջ, ուր Նուբարեան, Պանուկեան, Կիւմիւշիրտան էֆէնտիներու նման Թաղական խորհրդոյ անդամք կան, Ս. Յարութիւնի պանդուխտ տէրտէրը կատարէ հանդանակութիւնը։

Հանրակալութեան դիւանը խստութիւն կամ պատժական օրէնք կ'առաջարկէ այն թաղական խորհրդոյ դէմ որք թաղային տուրքերը հաւաքելու չյաջողին. այսպիսի խստութիւն մը, փամփուտ կը դտնեմ ես, վասն զի ամենք որք ազգային կեանքը սերտած են, դիտեն թէ թաղի մը ժամակոչն իսկ փոխելը, թաղը յեղափոխել կը նշանակէ. այս պատճառաւ է որ ներքին բարեկարգութիւն ըսուածը դիւրին բան չէ, և Յուսկիւմ Պատրիարքէն սկսեալ ոչ մէկ Պատրիարք չէ կրցած, և ապագայի ալ չպիտի կարենան գործադրել զայն։ Փափազեան էֆէնտի կը ըսէ թէ կեդրոնական Ատենը դատաստանութեան համար ծախք չունի։ սխալ է, կեդր. Ատենը կը վճարէ Ոսմանեան խորհրդոյ ոստիկանաց և քարտուղարին տարեկանը, ունեցաւ նաև կրթական տեսչ մը որոյ համար մինչեւ 200 ոսկի արտասովոր ծախքեր եղան. բայց երբ կեդրոնական վարժարանի ծախքը չկրնար հոգալ, միթէ ինքզինքիս խարեր ենք։ Ցտնեական խորհուրդը դիւրաղանձելի դատնդները միայն նշանակած է երեսուցոյցին մէջ և ուրախալի է տեսնել որ յաւելեալը կրթական և հոմանական գործոյն կը յատկացնէ։ Նա պարկեշտ եղած է և փոխանակ թղթին վրայ անուններ դրելու, իրողութիւններ նշանակած է։ Նա խնայուն տնտեսագիտութեամբ, կը խորհի եկամտոյը ազնցնել և տալ ծախքը բարձրացնել, փոխանակ նախ ծախքը չատցնելու յոսի դրամներ հեռեւելու։ Փափազեան էֆէնտի կըսէ թէ Պատրիարքարանի պարտքն է վարդապետ և վարժապետ հասցնել. սխալ է. երբ Բարեշ վարդապետ կուգէ, թո՛ղ Մուշէն ու մոտակայ վանքերէն առնու. իսկ դայով վարժապետ հասցնելու խնդրոյն, ահա Փորմուլալեաեան Մկրտիչ էֆէնտին վարժապետանոց բացած է ի Վան, ահա ընկերական վարժարանն Երիզայի, այդ և համանման հաստատութիւններէ պէտք է սպասենք վարժապետներ. մանաւանդ որ մեր վարդապետաց և վարժապետաց լաւ մասը դաւառացի են։ Ըսուեցաւ թէ տարեկան 30,000 դրչի դումարը վարդապետ և վարժապետ հասցնելու պիտի յատկացուի, տարակոյս չկայ թէ աղքատ դպրոցաց ալ բաժին պիտի հասնինք, և եթէ դաւառ մ'ալ կեդրոնին օժանդակութեան դիմէ՝ պիտի՞ զլանանք, և ի՞նչ արդիւնք կրնայ արտադրել այդ դումարը այսպէս բաժանուելով։ Ենթադրենք թէ Փորմուլեաեան էֆէնտիի բաժին նման ամբողջ Կեդրոնական վարժարանի մը յատկացնենք, բայց որովհետև կէսը հոմանական թարգմանութեան պիտի արուի, մնացեալ 25,000 դրչով կարելի՞ է Կեդր. վարժարան մը հաստատել։ Ի՞նչ վտանգութիւն պիտի ունենան Հայ և օտարազգի դաստուք, երբ Պատրիարքարանն է պատասխանատու այդ վարժարանին, և անոր մտուտ մէջ չատ անդամ հեռագրի մը տակի կենալու։ Այս կեղծալ, վարժապետանոց բացած չենք լինիր, այլ աղքատանոց։

Մեր ազգին նշանաւոր վարժապետները թարգային վարժարաններէ եղած են, և միթէ անհրաժեշտ հարկ է որ կեդրոնը հոգնել ընտիր վարժապետներ, երբ մեր նշանաւոր բժիշկները, վաստակաւորները, երդչաբանները Եւրոպա կրթուած են։

Եւ պիտի յուսանք թէ դաւառացի վարժապետերը պարտեցիներէն նուազ թիթեւաբարոյ են։—Ս Փափազեան էֆէնտի (ընդմիջելով) թիթեւաբարոյութիւնը Պոլսոյ մէջ մէկ դպրոցէ կենէ, և մէկ տեղէ միայն. Մ. Զերաղ էֆ. (շարունք.) Պօլսեցի վարժապետը երբ դաւառ մը կերթայ, չդիտեր թէ ի՞նչ ուզղութեամբ պէտք է դաստիարակել, Հայ տղան քիւրտերէնը մոռցնել կուտայ, Ֆրանսերէն սովրեցնելու համար։ Այսպէս օտարացած են Բերա, Իզմիր, և չատ կողմերու Հայ ընտանիքներ։

Ազգին ըսել՝ որ եթէ Կեդրոնական մը վարժարան մը չունենաս, պիտի կործանիս, յուսահատութիւն ազդել է։ Անգլիական մեծ ազգը 1834ին առաջին անգամ նախակրթութեան համար դումար մը յատկացուց իւր երեսուցոյցին մէջ և 1839ին էր որ ուսումնական խորհուրդ մը ունեցաւ. իսկ Վարժապետանոց 1840ին բացուեցաւ թէ՛ Անգլիոյ մէջ և թէ Ամերիկայի մէջ։

Գալով կրեբանոցի հաստատութեան, միթէ՞ Ներսէս վարժապետան և ազգին ուրիշ նշանաւոր եկեղեցականք կրնանոյ՞ եղած են։ Դեռ աչքիս առջեւ են այն 10 երիտասարդք որք Շահնազարեան ժառանգաւորաց վարժարանին մէջ, կրօնաւորի դլխարկ դրին և վերարկու հագան, բայց ապա մէկիկ մէկիկ թողին կրօնաւորութիւնը և այսօր ընտանեաց տէր մարդիկ են։

Խորէն Սրբազան Նարպէյ—Այդ տեսակ կրթութեան արդիւնք այդ կրնայ լինել։

Ժողովոյ փակման ժամն հասած լինելով, Երեսփոխանաց և Դիւանի հրաւիրանօք, Զերաղ էֆէնտի ընդհատեց իւր բանախօսութիւն, յաջորդ նստին շարունակելու համար՝ որ պիտի դումարի 15 օրէն։

Ատենագրութիւնս ի ժամ 5½։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հինդշաբթի գրած էինք, թէ Կիւրինէն Դեր. Տ. Դաւիթ եպիսկոպոս Շիշմանեան հեռագրով ծանուցած է թէ Պատրիարքարանի վերջին հեռագրին՝ որով դարձեալ Պոլիս կոչուած է ինքն, գրով պատասխանած, և թիթեաբարութեան յանձնած է գիրն։ Ահա Դեր. Շիշմանեանի այս հեռագրին տեսնելով Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրն, հրամայեց պատրիարքական Դեր. փոխանորդին, որ հեռագրէ առ Դեր. Շիշմանեան, թէ ազգային Վարչութեան որոշումն վերջնական է և անպառնալի, և թէ՝ Նորին գերապատուութիւնը պարտի հնազանդիլ և առանց այլեւս յապաղելու ուղեւորիլ ի Պոլիս։

Երուսաղէմայ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր դեմ Աթանաս անուն վարդապետին բացած դատն, որոյ համար Խաչատուրեան Կարապետ էֆէնտին փոխանորդ անուանիին ծանուցած եմք, առաջիկայ Պայրամի ոտնէն յետոյ կրկին։

Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը Պատրիարքական Դեր. փոխանորդ Հօր տեղեկագրէն իմանալով, թէ դատաստանական խորհրդոյ աշխարհական անդամից սեծագոյն մասն պակսած են դատարան պատճառներով, խառն ժողովոյ յանձներ է՝ յիշեալ խորհուրդը լրացունել՝ պակասածներուն տեղը ուրիշներն ընտրելով։

Զալթիոյ Ազգ. վարժարանի աշակերտաց հարցաքննութիւնք կսկըսին յառաջիկայ երկուշաբթի 9 յուլիս, և պիտի տեւեն մինչեւ շաբաթ։

Հիկական Կրթարանի տարեկան հարցաքննութիւնք աւարտած լինելով ուսանողաց միջանակարաշխութեան և ուսումնատարաց վիայակաց բաշխման հանդէսը պիտի կատարուի վաղը, կիրակի, ժամը 6½ին Մ. Ասատուածածին եկեղեցւոյ Օրթագիւղ։

Նոյնպէս Էջմիածնի վարժարանի զարգացարաշխութեան հանդէսը պիտի կատարուի վաղն, յիւսկիւտար։

Պարսկաստան։ Բայց քաջուր Պատրոսը դարձեալ մերժեց, ասելով.

— Դուք գնացէք, Տէր ընդ ձեզ, ես գեռ բոլորովին չեմ վերջացրել իմ գործը... զուցէ հետուից ուրիշ պատանի կը լինեմ ձեզ...

Մուրադը նստեց։ Կառքը շարժվեցաւ։ Քաջուր Պետրոսը բաւական տեղ ոտքով գնաց նրանց հետ։ Յետոյ կրկին ձեռք տալով Նէնէին, կրկին համբուրվեցաւ Մուրադի հետ, բաժանվեցաւ։ Նա երկար կանգնած, նայում էր նրանց ետեւից, մինչեւ կառքը բոլորովին անհետացաւ նրա աչքերից։ Ա.յդ ժամանակ միայն դրժբախտ թափառականը ճանապարհը ծռեց և սկսեց դիմել դէպի մի այլ կողմ....

—

Երեք ամիս անցել էր այդ օրից։

Պարսկաստանի Սալմաստ գաւառում, Սաւրա գիւղից ոչ այնքան հեռու (օրը Մուրադի հայրենի գիւղն էր) տարածվում էին հին աւերակներ։ Արաբական ճաշակով կառուցված մի հոյակապ մզկիթի միայն կանգուն էր մնացել այդ տխուր աւերակների մէջ։

Նրա բարձր կամարների ներքոյ թագաւորում էր մշտական ամայութիւն և խաւար։ Զղջիկները և վայրենի աղաւնիները միայն երբեմն աղմկում էին այդ անբնակ մզկիթի դեղեղմանական լռութիւնը։ Բայց մի գիշեր այնտեղ լոյս էր երեւում։ Ճատակի վրա վառվում էր խարսկի և նրա լուսաւորութեան մէջ շարժվում էին անորոշ ստուերներ։ Եթէ մեր ընթերցողը համարձակութիւն ունենար և դաղտնի կերպով մօտենալով մզկիթին, նրա կիսաւեր դռնից նայէր ներսը, անպատճառ կը տեսներ նոյն դէմքերը, որոնք ծանօթ են նրան, որոնց ճանաչում է նա, սկսեալ նրանց պատանեկութեան հասակից։ Այնտեղ էին Մուրադը և Զալլադը (աւազակապետը) երկուսն էլ զէյթունցու հագուստի մէջ կերպարանափոխ եղած։ Այնտեղ էին Մուրադի մանկութեան երեք ընկերները՝ Կարօն, Ասլանը և Սագօն, մշեցոյ ծպտեալ հագուստով։ Այնտեղ էր պատանի Քարհադը, որ նոր էր ընկել այդ շրջանի մէջ։ Այնտեղ չէր միայն Համբը։

Մզկիթը շատ հեռու չէր այն վայրերից, այն այգիներից և այն ձեռատունկ անտառներից, որոնց մէջ Մուրադը իր պատանեկութեան հասակում, իրրեւ փախստական, ապաստան գտաւ։ Որպէս տեսանք այդ յիշատակարանի սկզբում, այն ժամանակ նա վարում էր բաւական կատաղաւոր կեանք իր երեք ընկերների՝ Կարօի, Ասլանի և Սագօի հետ։ Ա.յնուհետև աղէտաւոր հանդամանքները բաժանեցին այդ փոքրիկ սրիկաներին և ձգեցին կեանքի տարբեր ճանապարհների վրա։ Թափառելով աշխարհից աշխարհ, երկրից երկիր, և անցնելով զանազան դառն փորձերի միջից, ասան և երկու տարվայ անցաւոտից յետոյ,— վաղեմի ընկերները կրկին հանդիպում են միմեանց մի և նոյն մզկիթի մէջ, որ մանկութեան հասակում նրանց թագստոցն էր, նրանց սիրելի որդն էր։ Երկու օր մնացին այնտեղ, իսկ երրորդ օրը մզկիթը դարձեալ դատարկ էր, դարձեալ ամայի էր։ Ի՞նչ եղան նրանք, ո՞ւր գնացին,— այդ մը տեսնել ընթերցողը մեր մի այլ աշխատութեան — «Կայծերի» մէջ....

ՐԱՖՖԻ

ՎԵՐՋ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վեհ. Սուլթանին հրամանաւ Սպարապետի դրան մէջ նոր յանձնաժողով մը կազմուեցաւ, գլխաւորաբար զինուորական բժիշկներէ, որոյ պաշտօնն է քննել բանակին առողջական վիճակը, այցելել և մանրամասն քննել հիւանդանոցներն ու զօրանոցները, և իրաց արդի կացութեան մէջ հարկաւոր եղող առողջապահիկ միջոցներուն ձեռնարկել։

Վեհ. Սուլթանը զնդապետութեան աստիճան շնորհեց Թնդանոթարանի զինուորական ատենին անդամ Հաճի Օսման պէյին։

Նախընթաց երեկոյ Վեհ. Սուլթանին յատուկ հրաւիրանօք, Խայրէտտին փաշա, Ահմէտ Վէֆիք փաշա և Ճէվտէթ փաշա կայսերական պալատն ընթրեցին։ Սեղանէն յետոյ, Խայրէտտին փաշա պատիւ ունեցաւ Նորին Վեհափառութեան ներկայանալ, և սիրալիր ընդունելութիւն գտաւ։

Պարսից Վեհ. Շահը բարեհաճեր է Առիւծու և Արեգական պատուանշանին երկրորդ աստիճանն շնծայել Օսմանեան Կայսերական Պանքային ընդհանուր քննիչ Պ. Սմայլի։

Կայսերական անձնական Դանձուն նախարար Վսեմ. Ցակոբ էֆէնտի Դաղաղեան նախընթաց օրն Եվմական պաշտօնատունն երթալով, տեսակցեցաւ Միւնիր փաշայի հետ։

Հաւատ կը հեռագրէ թէ Բ. Դուռն ի մտոյ նոր շրջաբերական մ'ուղղելով տերութեանց պիտի ծանուցանէ թէ Օսմ. թղթատանց մէջ ամէն բարւոքում մուծուած է և հետեւապէս օտար թղթատանց փակումը պիտի խնդրէ։ Եթէ տերութիւնք ընդդիմանան, ինչպէս սպասի կերևի, Բ. Դուռը մտադիր է եղեր ոստիկաններ դնել օտար թղթատանց առջև և արգելել անոնց մուտքը։ Կը հաստատեն թէ Բ. Դուռն իւր թղթատուներն առաւել ևս բարւոքելու համար, մտադիր է Գերմանացի պաշտօնատներ բերել տալ։

Գանգրենայեանց առոյգին թարգմանք նախընթաց օրը Բ. Դուռն երթալով տեսնուեցան արտաքին գործոց նախարարին և նորա խորհրդական Տատեան էֆէնտիի հետ։

Տրապիզոնի նախնական դատարանի պատժական ճիւղին նախագահ Աղէքսանդր էֆէնտի մայրաքաղաքս եկած է հրամանաւ։

Մայրաքաղաքիս սերպիական գեսպանը նախընթաց օրը Բ. Դուռն երթալով տեսնուեցաւ արտաքին գործոց նախարարին և նորա խորհրդական Տատեան էֆէնտիի հետ։

Տրապիզոնի նախնական դատարանի պատժական ճիւղին նախագահ Աղէքսանդր էֆէնտի մայրաքաղաքս եկած է հրամանաւ։

Մայրաքաղաքիս սերպիական գեսպանը նախընթաց օրը Բ. Դուռն երթալով տեսնուեցաւ արտաքին գործոց նախարարի խորհրդական Տատեան էֆէնտիի հետ, Սերբիոյ և Պուլկարիոյ ծանուցեալ խնդրոյն վրայ։

Կայսերական զինուորական վարժարանի երկրորդ տարւոյ ուսանող էֆէնտիներն նախընթաց երեկոյ ելարդի կայսերական պալատն ի ընթրելին, և մէկ մէկ լիրա պարգևնդունելով՝ բարեմաղթութեամբ վերադարձան ի վարժարան։

Երևմեան պաշտօնատունն հինգշաբթի վճարեց պաշտօնակալաց մայիսի ամսաթոշակն։ Կըսուի թէ այսօր կամ վաղն ալ յունիսի ամսաթոշակը պիտի տայ դիւանաց։

Յառաջիկայ ամսոյն մէջ բժշկական միջազգային ժողով մը (Congrès) պիտի գումարի ի Քօպենհակ, որոյ համար հրաւէր ընդունած է նաեւ Օսմանդրոյ տերութեանց և ոչ մին չզլաեան կառավարութիւնը։ Բ. Դուռը առողջապահական վարչութեան առաջարկութեամբ, այդ ժողովը պատուիրակ կարգած է Տոքթ. Զօհրապ։

Հավալէ ունեցող անձինք լսելով այդ մասին տրուած կառավարական որոշումը, զոր հրատարակեցինք երէկ, պատգամաւորութիւն մը կազմելով, երևմեան պաշտօնատունը ղրկին, աւելի ընդարձակ տեղեկութիւններ ստանալու համար, բայց նախարարն զբաղեալ լինելով, տեսակցութիւնն ուրիշ օրուան թողուեցաւ։

Ռէժիի վարչութիւնը ձիապարի գործարանին կից նոր շէնք մ'ալ սկսած է կառուցանել, գործերն ընդարձակելու համար։

Քսբրէս կ'ըսէ թէ Ռէժիի գործեղ կանոնաւոր և յաջող վիճակի մէջն է, և անհիմն կը գտնէ թուրք լրագրաց այն տեղեկութիւնքն ընկերվիճը մտադիր է պայմանագիր կնքել ծխախոտի հին գործարանատերերուն հետ, պէտք եղած բանաթեամբ ծխախոտ պատրաստելու համար։

Առողջապահական վարչութիւնն հրանգ տուաւ Տարտանէլի կայանին որպէսզի Թրէբօլի շաբաթի թղթաբեր շոգենաւուն մուտքը արգելու և այն ատեն միայն քարանտինայի ենթարկէ զայն, երբ մէջն ուրիշ գտնուին։

Սաբրիի Ալիպէ շոգենաւն, որուն մէջ քսերայի գէպք մը պատահ գրեցինք, Ալէքսանդրիայէն Պէյրութ ուղևորեր է, քարանթինա սպասու համար։

Ծառատանի արտաքին գործոց նախարարութեան կողմէ, մայրաքաղաքիս լուսական գեղագարդին ուղղեալ հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Մարսիլիոն Կ. Պոլիս եկող շոգենաւուն մէջ դէպ մը քերայէ բռնուած լինելը Հելլենական իշխանութիւնը չեն լուսնած թղթատարական պայմանն։ Այս լուրն վրայ մայրաքաղաք առողջապահական վարչութիւնն միանգամայն հեռագրեց ի Տարտանէլ Իզմիր որպէսզի Մէսաջերիներնու հասած պահուն հարկ եղա միջոցները ձեռք առնուն, վասնզի շոգենաւին անունն յայտնի չէ։

Տոլու քաղաքի կայարանին առ քարանթինայի հսկողութիւնը սաստիկ կերպիւ կը կատարուին։ Սեւվալ արեւմտեան եղերքներէն եկողը նաւերն, որք ուղեւորներ ունիսկողութեան կենթարկին անխիստ։ Վոսփորէն գնացող վոքը շոգիները մեծերէն հեռու կանգ կ'առն. առջի օրը ձիւորսի նաւ մը ցամաք միջոց մնացեալ լինելով, հարեցաւ գեղին դրօշակ պարզելքարանթինա սպասել։

Նայէ Ֆրայէ Բրէսէլի, Բ. Դուռը լսանանջէ Գերլինի դաշնադիրն ստորագրող տերութիւններէն որպէս զի սական աւ կամ խնդիրք կարգային։ Մաքսային սակադնոց վերաբերութիւնը, Բաղանդի տրոց հատութիւնը և թողեալ գաւառաճարելիք հարկին ճշգուիլը բաւական դրդիւներ կը համարի Բ. Դուռը երևմտացոյցը կանոնաւորելու տերուն պարագն հատուցանելու համար։ Միանդամայն կը խնդրուիլ՝ որպէս զի կիպրոսի եկեալ-գնացեալ մասն իրեն յանձնէ։

Ասանալի է թէ Եւրոպա մեծ անիրութիւն մը կը գործէ, պարտաւով զԹուրքիա որ Պէրլինի դաշնին իրեն անպատ եղող պայմանները համակերպի, առանց ինքը իւր ազգն դիւրացնելու նպատակաւոր ուսածոց գործադրութիւնը։ Անցեալ տարի կուսայ թէ ըստ արդարան և միջազգային իրաւանց, Թեսալիոյ գաւառաց եկամուտները, ցորչափ՝ արքային Պարտուց յատակացեալ ի փոխադարձ հատուցում մը պէտք ունենան։ Թէեւ Պէրլինի դաշնագիրը նուիրագործած է այս սիղմունքը, սակայն գործադրութիւնը տասնեակ տարի կը յետաձգուի, բանաբանութիւնք առկախ կը մնան։ Երբեմն հարկատու եղող երկիրները պիւտճէ կը պատրաստեն, առանց կարեւորութիւն տալու իրենց վրայ ծանրացած պարտականութեանց, և մի բան Պէրլինի դաշնագիրը մեռեալ տառ է, վասն զի զայն ստորագրող Տօքթիրի Պագիրիոնի աչքին հանդիպեր և վերաւորեր է զայն։

Տեղւոյ անձիութեան պատճառաւ չը կրցինք հրատարակել այսօր Եւրոպական Պօրսան։ Դիմաւոր դիներն են. Օսմ. Բէժի 540.—Պանք Օթոման 601·25.—Քրէտիի Լիյոնէ 542.50.—Բրիորիթէ Թիւրք 367·50.—Միւէզդի բաժնեթուղթք 1902·50.—Անգլ. Բանսորիսէ 100 7/16.—Օսմ. Բանսորիսէ բացուեցաւ 7 15/16, գոցուեցաւ 8։

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐՔ

(Ա. յօրէն)

ԱԺԱՆՆ ՀԱՎԱՍ

Մարսիլիա 18 յուլիս

Երէկ իրիկունէ ի վեր 23 հոգի մեռան քոլերայէն։

Մարսիլիա, 18 յուլիս

Առաւօտէն ի վեր 24 հոգի մեռան քոլերայէն։

Յուլիս 18ին մեռնողներուն դումարն է 47

Պուլկար կառավարութիւնը ծանուցագրով մը խոստացեր է Սոֆիայի Ռուսական գործակատարին ամսոյս 13ին 400,000 ռուբլի վճարել իբր թերհաչիւ այն տուգանքին զոր պարտի, երբեմն Պուլկարիա գանուող Ռուսական գրաւիչ բանակին ծախուց համար։

Հագիւգտի մասն դրամոց նուազութեան պատճառաւ, առօրեայ տուրքերուն մէջ պատահած դժուարութիւնները կառավարութեան ուշադրութեան ներկայացեալ, կը յաւելու որ եթէ կայսերական Գանձը ուզէ 400,000 ղրուշի ծախք մը յանձն առնուլ, շատ դիւրաւ կրնայ 400,000 մէճիտիյէ 5, 2, 1 ղրշնոց և 20 փարանոց մանր դրամներու փոխարկել։

Կայսերական հրամանաւ, Սպարապետի դուռն հրահանգ տուած էր վերջերս գաւառները որպէս զի ներկայ տարւոյ զինուորագրութիւնք սկսին։ Գրաստոյի կուսակալն հեռագրաւ ծանուցած է ներքին գործոց նախարարութեան թէ գաւառին զինուորագրութիւնք աւարտած են։

Բարիզի Կազէթ Տիբլօմաթիք լրագիրը յուլիս 11 թուով կը գրէ.

Օսմանեան կառավարութիւնը ժամանակէ մը հետէ կը խորհի քննութիւն բանալ նախորդ երկրական նախարար Սաղիք փաշայի պաշտօնավարութեան վրայ, որ այժմ Իզմիրի մէջ հսկողութեան ներքեւ է։ Այս խնդիր մեծ ուշադրութիւն գրաւած է և հետաքրքրական պարագայներ երեւան պիտի հանէ Սաղիք փաշայի պորսային մէջ կատարել տուած գործողութեանը վրայ։

Կ. Պոլսոյ մկրտիչներու Մինարէներն որք մեծ մասամբ չանթարգելներ ունին, վերջին փոթորիկներէն վնասեալ լինելով, Էվղաֆի Նախարարութեան խնդրանօք թնդանօթայանի վերատեսչութիւնը անգլեացի և թուրք երկու մասնագէտ պաշտօնեաներ զրկեց, որք քանի մը օրուան մէջ բոլոր չանթարգելները աչքէ անցուցնելով տեղեկագիր մը մատուցին։

Պայրամի տօնէն յետոյ, դատական նախարար Հասան Ֆէհմի փաշա նորանոր բարւոքմանց պիտի ձեռնարկէ։ Նախ պիտի կարգադրէ Պոլսոյ, Բերայի և Իսկիւտարի բանտերն։ Ասոնք պիտի բաժնուին 2 մասի, նախադատական և վերջնական, և անոնց ներքին կարգադրութիւնք Եւրոպիոյ բանտերու դրութեան պիտի վերածուին։

Աւստրիոյ կայսեր կողմանէ, իւր դահաժառանգ որդւոյն ի Պոլիս այցելութեան առթիւ, մայրաքաղաքիս կարօտելոց բաշխելու համար անգնահատելի գումարներ նուիրեալ գումարին քանակութիւնն է 4000 ֆրանք, որ Պոլսոյ քաղաքապետութեան յանձնուեցաւ երէկ։

Գօնեայի կուսակալութեան ներքև գտնուող Նէվշէհիրի մէջ որ 3000 տունէ կը բաղկանայ, մինչև ցարդ կառավարական յատուկ պաշտօնատուն չկար և պաշտօնակալը ստանդ վարձեալ տանց մէջ ցրուած էին, այս օրերս 24 սենեակով քարուկար պաշտօնատան մը շինութեան ձեռնարկուեր է։

Լոնտոնի Օսմանեան դեսպան Միւդիւրիւս փաշա՝ 500 ֆրանք տուեր է ի նպաստ կարօտ ողողելոց թեսաղոյ։

Էսկի–Այի–փաշայի բնակիչներէն 73 տարեկան կին մը երէկ յանկարծամահ եղաւ։

Երկուշաբթի առաւօտ, շոգեկառքն Գումգափուէն անցած ատեն, ճանբուն վրայ գտնուած տղայք քար նետեր են կառքին վրայ, և քար մը կառքին մէկուն ապակիները կոտրելով Տօքթօր Պագիրիոնի աչքին հանդիպեր և վիրաւորեր է զայն։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Թուրքիա, 18 յուլիս

Երէկ իրիկունէ ի վեր 14 հոգի մեռան քոլերայէն։

Թուրքիա, 18 յուլիս

Առաւօտէն ի վեր 16 հոգի մեռան քոլերայէն։

Յուլիս 16ին մեռնողներուն դումարն է 30։

Շանղայի, 16 յուլիս

Բէքինի մէջ իրաց վիճակը փոխուեցաւ, Թիէն Զինի դաշնագիրն առարկելով Լի-Հունկ-Շանկի և պատերազմի գլխաւոր կուսակիցներէն Զօր միջեւ տեղի ունեցած աղմկայոյզ վիճաբանութեանց պատճառաւ։

Հետեւեալը հաւանական կը կարծուի խաղաղական կարգադրութիւն մը։

Ֆրանսայի Գուրպէ ծովակալն Ֆուզչուի նաւահանգիստն մրայ կրնայանայ իւր նաւախումբով։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ԳԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Գալաթիա, 7 Յուլիս

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿԱԳՐՈՅ

3 տոկոս Լանտայի վրայ	(պանքայի)	...	14 3/8
3 » » »	(վճռելիին)	...	14 1/4
3 » Բարիզի »	(պանքայի)	...	22 85
3 » » »	(վճռելիին)	...	22 90

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԴԵՒԱՂՈՒՅՑ

Օսմանեան Քօնսոլիտ

Երէկ երեկոյ գոցուեցաւ	դ.հին.	8 31
Պօրսային գոցուելէն վերջը	»	8 31
Երէկ Բերայի մէջ	»	— —
Առաւօտուն բացուեցաւ	»	8 32
Բարձրագոյն գին	»	8 33
Նուազագոյն	»	8 32
Կէս օրին	»	8 33
Փոխառութիւն 1863	Ֆր.	54
» 1865	»	50
» 1869	»	49
» 1873	»	44
Պօն ամ Թրէզօր	Անգլ. Լ.	16 25
Բանկիրի երկաթուղի	Ֆր.	44
Օպլիկասիօն տը Բրիօրիթէ	»	368
Բանքնեթուղթ Լանբիօմի	»	82

ԲԱՆԿՆԵՏՈՒՄՔ

Սօսիէթէ Ժէնէրալ	Անգլ. Լ.	3 23
Ֆրէտի Ժէնէրալ (Գ. Կ.)	Օսմ. Լ.	6 35
Պանք տը Գոնս.	«	5 20
Սօս. Շանտ է վայէօր	Օսմ. Լ.	3 26
Թրամուէյ	»	290
Լիոնիթիէ Եգիպտական		65 10
Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ		66
Գիշերը գործ չեղաւ		— —
Այս առաւ. բացուեցաւ		66 5
Կէս օրին նոյն գին		66 5

Ընթացք դրամոց

Օսմանեան ոսկի	ղրշ.	100
20 ֆրանչնոց	»	87 26
Անգլիական ոսկի	»	110 6
Ֆրիտից	»	51 12
Բալ. Խրէերիայ	»	90 5
Ռուսպլի թղթադրամ	»	9 01
» արծաթ	»	89 30
Ֆլորին	»	9 2
Մէճ. արծ. (տարբ.)	»	108 9
Հինգնոց	»	102 10
Մէճիտիյէ	»	98
Պոնտ	»	780
Թղթադրամ	»	2600
Վեցնոց	»	103

ՄԱՐԳՈՒ ԴՈՒԼԱԴՈՒԼԵԱՆ

Պատիւ ունի ծանուցանել Յարգոյ հասարակութեան թէ (Ը. Ե.) օգոստոս 4ին Սարքունի Փողերանոցին մէջ կատարուելիք Արեւելեան Բուսեղիի երկաթուղեաց 87րդ վիճակահանութեան բաղադրամներն այս անգամ եւս շրջաբերութեան հանած է։ Ուստի կ'ազդարարէ Յարգոյ հասարակութեան որ փոխանակ կասկածելի բաղադրութիւնք գնելու, սոյն բաղադրիւրք գնեն, որք կասկածներէ բոլորովին զերծ են, զի Զարիֆիի գրքամատան երաշխաւորութեամբ լրացումն հանդերձ՝ կառավարութեան կոմանէ եւս քննուած են, որով Յարգոյ հասարակութիւնք՝ եթէ սոյն թիւերէն գնէ՝ առանց կասկածանաց իւր լման բաղդին կը յանձնէ, որ այնուհետեւ կը մնայ մի միայն, շահիլ և կամ չը շահիլ, և այն ալ բաղդէն կախեալ է։

Գին բաղդաթղթոց—

Ամբողջին իրաւունք ունեցող 7 1/2, 1/2 ին իրաւունք ունեցող 3. 1/4 ին իրաւունք ունեցող 3 դահեկան։

Առաջին պարգեւն է 600,000 ֆրանք։ Դիմաւոր վճառատուղիք են, Կալադա կամիջի գլուխ թիւ 33 և շուկայ Օսմանիէ Ներսք դուրսը թիւ 6։

Յարգոյ հասարակութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմք, Դուլադարգեան անուամբ եղած բաղդատութեան հինգին և տարագրութեան, լաւ դիտողութիւն քնելու և յատուկ ցանկեր ունենալու է իրենց ձեռքը, անանք՝ որոնցմէ որ կը գրնուի բաղդատանք, ուստի ցանկին մէջ գնուած թիւը դանելու է։

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ

ՁԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

(ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆԴՀՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ)

Մեր բարեկամներէն ոմանք որ բաւական ներողամիտ տրամադրութիւններով կը կարդան այս գրութիւններն, դիտողութիւն կ'ընեն թէ՝ անախորժ է իրենց համար երբ ընդհանուրով կը շարունակեմ զանոնք։ Բայց ի՞նչ ընել, ամրան տաքութիւնը, անձնական գրգռումներ, գրելու դանդաղութիւն ահա՝ այն սառարերներն որք կ'արգիլեն դիս շարունակել առանց ընդմիջելու։ Ի՛նչ և է կը ջանանք որչափ հնար է փոխարինել վերջացնել։

Մեր նախընթաց յօդուածներովն բացատրեցինք այն զանազան պարագայներն զորս ի նկատի առնելով Ազգային ժողովոյ անդամք իրենց որոշումներն տուին նոյն քան Խմսան տեղին պաշտօնապէս քննարկութիւն կատարելոյն։ Կ'ենթադրեմ թէ՝ այդ ընտրողներէն զոմանս ի մտոյ ճանչնալ բաւական դիտացուցիչ պարագայ մը լինի ոմանց համար, հետեւաբար ուրուագիծ մը նկարել անդէպ չեմ համարիր։ Բայց կանխաւ գլուխս թէ՝ անհերոյակիտ ոմանք, որոց պարագրելս է մեր ընկերակից Պ. Յովսէփ Եռասփեան իրենց յօնքերն կը կիպեն երբ գէմքի մը նկարագիրն տեսնեն ինձմէ գրուած։ Սակայն իմ կարծեցեալ շատ սխալ ճանապարհի մէջ չեմ, հետեւաբար սխալողն իրենք են։ Ով ի մէջ երբ տեսնէ լրագրի մը մէջ պատկերն մի անուան որուն վրայ ըստեղ կը խօսուի շատ՝ ակնարկ մը այդ փորագրութեան։ Եթէ այդ անուան հոգեկան նկարագիրն ալ պարունակէ թերթն, ապահով ենք որ հոգեկան նկարագիրն երկրորդական տեղ մը կը բռնէ։ Ինչ որ արտաքին է, ինչ որ մեր աչքերն անմիջապէս կը գրաւեն նոցա ձգած տարբերութիւնը միշտ աւելի արագ է։ Եւ յետոյ, կարծեմ թէ՝ ով որ գիտէ մի քիչ կարդալ գէմքի վրայ կրնայ մի քիչ ալ կարդալ սրտի պարունակութիւնը, բաւ է որ այդ գէմքը չպարակնի գեղեցիկ սեռին, վասն զի կնոջ մը գէմքը ամէն առեն չկրնար համարիլ իւր սրտին նշանակը, և կնոջ մը աչքերն միշտ իւր հոգին չեն ցոյցներեր։

Կարող եմ ըսել թէ ինչ որ գուշակեցի առաջին անգամ պատգամաւորաց դէմքերէն չխաբուեցայ մինչև վերջը։

Մայիսի 5ին երբ առաջին կէս–պաշտօնական ժողովը վերջացաւ Պ. Աբգար Յովհաննիսեան ուզեց անմիջապէս ներկայացնել դիս պատգամաւորաց։ Արդարև անհարիւր էի որչափ հար է չուտ ճանաչել այն անձերն որոց բաժին ինկած էր հոգը ազդեցութիւն մը ունենալ Հայ եկեղեցւոյ ճակատագրին վրայ։ Բայց մի քիչ ալ վարանման մէջ էի երկնչելով թէ գուցէ անհարիր կամ դասալ բնաւորութեանց հանդիպիմ։ Երկիւղս չուտ փարատեցաւ։ Մայիսի դեղեցիկ օրին համապատասխանող սիրալիր դէմքեր էին։ Անուանց պաշտօնական փոխանակութիւնէ վերջ մի քանի բառեր բաւական եղան միմեանց հետ ընտանեբար տեսակցելու համար։

Ցանարին բոլորը, վեհարանին առաջ, խառնամառն ման կուդային վարդապետք և ազգարկանք։ Շա՞տ ազոր էր օդը։ Լռութիւն և զուարթութիւն կը տիրեն։ Մանրանկար մ'էր ազգային կեանքի։ Գիրացուն և արքեպիսկոպոսը, վարդապետն ու աշխարհական պատգամաւորը, ժամկոչն ու եպիսկոպոսը, տէրտէրն ու ծուխը ամէնն միասնաբար։ Ինչ, չմոռնանք ըսել ուսեալն ու տգէտն. աւելորդ է ըսել որ վերջիններն բացարձակ մեծամասնութեամբ։ Ազգովք ու դիտութիւն անբաժան մեր ազգային ճակատագրէն։

Առաջին անգամ զոր տեսայ, Պ. Վարշամեանցն եղաւ, Շամախու պատգամաւորն։ Այդ օրէն սկսեալ մինչև վերջն հետզհետէ համոզում գոյացաւ դիս թէ՝ Շամախու ընտրողք չեն սխալած իրենց ընտրութեան մէջ։

Ամէն պարագայներու վրայ լաւ խորհիլ, խնդրոյ մը զանազան կողմերն լաւ ուսումնասիրել՝ այս էր Պ. Վարշամեանցի գլխաւոր մտածութիւնը։ Ինքն թէպէտ ջերմ ներսխեան, իւր ընտրողք ալ ամէնն ալ նոյն դիպակին, բայց և այնպէս Պ. Վարշամեանց անհանդիստ էր, ուրիշ եւ ուրիշ կուսէր համոզուիլ Ներսէս Սրբազանի յատկութեանց մասին։ Նը կրնէր իւր հարցումներն որոց ամենայն սիրով կը պատասխանեի։ Հանգիրեալի անձ է՝ Ներսէս սրբազան. ի՞նչ ազատութիւն կընէ գլխանցին վրայ. քաջ գիտէ՞ ֆրանսերէն, ուրբ է՞. արի է՞. ո՞ր մէկին բաեմ։

Թուսահայոց ամեն խաւերուն մէջ Հայու և մարդու մասնաւորապէս է Ներսէս Սրբազան։ Եւ ալ կրնէի ինչպէս գիտեի։ Եւ ինչպէս հնարկէր լնմ չյուզուիլ տեսնելով թէ ի՞նչ գոյնի կառնէր Պ. Վարշամեանցի դէմքն, ի՞նչ խանդ ազատանք կը փայլէր այդ դէմքին վրայ երբ կը տեսնէր թէ ինչ որ կրսեմ կը համապատասխանէր այն խէսքին զոր իրենք կապած էին։ Մինթէ մեզաւորը մ'ենք ենք եթէ պարագայից հրոյր ազդեցութեան ներքև Ներսէս սրբազան կարող եղած էր հոգոր կերպով գրուել մեր երիտասարդ սրտերն և վառել մեր հոգիներն։ Տեսայ թէ Պ. Վարշամեանց քան զիս լաւ կը յիշէր ինչ որ եօթը տարիներ դրած եմ Ներսէս սրբազանի մասին և ժպտելով կըսէր «յիշողութիւնդ լաւ է, ինչ որ եօթը տարի առաջ գրած ես, նոյնը այսօր կը կրկնես. եթէ սխալած լինիլիր այն ատեն, անչուշտ այժմ տարբեր պիտի խօսէիր, մոռնալով գրածդ։» Եղան վարիկաններ յորս Պ. Վարշամեանց այնքան յաջողուած էր որ կարծես կուզէր թեւեր ունենալ թռիլ Պօրիս և գրկելով Ներսէս սրբազան բերել դնա կամ ազգականական դաշը բարձրացնել։ Եւ այդ զգացումներն տեսնելով կրսէնէի թէ ինչ մեծ պատասխանատուութիւն կը ծանրանայ կամ ազգականի մը վրայ որ այս սահման սիրոյ և հանարման առարկայ մը հանդիսացած է։ Ամէն մեծութիւն միշտ տարերներ ունի։ Այս չարժուն յաճախ նշմարած էի առանց [illegible] թիւն ընելու։ Դիմաւորու թուոյն մէջ լինելէ, կամ դ[illegible] կնայ դինել, եթէ ունենալ, կրսէիր ատգ վատաբերով չոյ նշմարեցի [illegible] ժամանակ մինչեւ [illegible]

վանանաւոր է, բայց ակարներու համար։ Անանց երկիւղի մարդ չէ կարող մտածել թէ՝ ինչ հեռաւութիւններ կրնայ ունենալ սխալ քայլ մը նեարսխ սրբազանի կողմէն։

Պ. Վարշամեան կը պատասխանէր ծրարդիր մը թէ՝ ինչ են իւր թեմին պէտքերն զորս կը փափաքէր ներկայել Վեհ. Կաթողիկոսին, և ինձ պիտի յանձնէր զայն, Պոլիս բերելու. բայց ընտրութենէ վերջ Սրբազանի հրաժարականը ամէն ինչ վերջ է դրաւ։

Պ. Վարշամեանց եկած էր Բաղուէն, ուր կառավարութեան մէջ գանձային պաշտօն ունէր, և թէպէտ ձեռնտու չէր իրեն բացակայ գտնուիլ, բայց ամէն անձնական նկատում զոհած էր, որպէս զի ազգային պարտականութիւնը կատարելու խղճմտանքը գոհացնէ։

Իւր խիղճը գոհ ընել կարծես թէ միշտ այս եղած է Պ. Վարշամեանցի կէտ նպատակին. զայս ըսելն շատ կոշտերէ և պամվիլայ էր իւր քաղցր նպատակը որուն մէջ չեմ կրնար բացատրել, որպիսի մեղանչութիւն մը կը տեսնուէր, միշտ խորհող։ Ինձ հետ խօսելու ժամանակ կը պարտաւորէր մի քիչ խոնարհիլ, զի բաբառական երկայն էր իւր հասակը, բայց ոչ շատ գէր, ոչ շատ լայն, աւելի մտքան ոսկրուտ։ Վերջապէս ամէն տեսակէտներով սիրելի և հասկնալի անձնաւորութիւն մ'էր Շամախու։ Ներկայացուցչն։ Զմոռնանք ըսել թէ՝ Բաղուի Մարգարտիրական ընկերութիւնը միշտ նորհապարտ եղած է Պ. Վարշամեանցին։

Ա. ԱՐԳԻՍԱՐԵԱՆ

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ

«ԱՐԵՒԵԼՔ»ի

Մարսիլիա, 12 յուլիս 1884

Առաջին անգամն է որ Ձեր պատուական լրագրոյ հետ հաղորդակցելու պատիւը կ'ունենամ։—Տխուր պարագայի մը տակ կը գրեմ այն նամակը, բայց զուարճանալու համար կը գրեմ, որովհետեւ քաղաքիս բժիշկները այս միջոցիս մինչև զուարթ բլալ կը պատուիրեն, յուսամ թէ Արեւելքի ազնիւ ընթերցողք ևս զուարճանալու համար կը հաճին կարդալ զայն։—

Քաղաքս այս միջոցիս անորոշ հիւր մը ընդունելութեանպէս մէջն է, քօլերան վերջապէս իւր յոյսոտիչ ճիրանները մեր վրայ տարածեց։ «Ամենայն ինչ կերպարանափոխ լինի յաշխարհի»։ Այո՛, քաղաքս այս միջոցին կերպարանափոխութեան երկանց մէջն է։ Ցառաջ հաղարաւորներ ճամբորդ կ'ընդունէր քաղաքս և հազարաւորներ կը տար։ Հիմայ հազարաւորներ կը տայ, և հարիւրաւորներ հազիւ կ'ընդունի։ Առաջ ամէն մարդ կը դարձէր և ամէն ճիգ ի գործ կը դնէր իւր արհեստին կամ գործին մէջ յառաջադիմելու, իսկ հիմայ ամէն մարդ կը ճգնի թէ ինչ միջոց դտնէ իւր գործէն դուրս գալու։ Առաջ ամէն մարդ կ'աշխատէր, կուտէր, կը խմէր, կը հագուէր և կը զուարճանար։ Իսկ հիմայ աշխատելու եղանակը փոխուած է։ Հիմայ ամէն մարդ փողոցները կը զուարճանայ, խարդախները բոլորովին կը պարէ, բոցերուն վրայէն կը ցատկէ, ծուխին մէջէն կ'երդէ, և կը զուարճանայ։ Ա՛յնքա՛ն ժողովուրդ, որ գիտէ պաղ արեամբ իւր թշնամւոյն գիմադրել։ Կարծեմ աւելորդ է նկարագրել թէ ինչ միջոցներ ձեռք առնուած են և հետզհետէ կ'առնուին, քաղաքս ահարկու թշնամւոյն մահարոյր յարձակմանց դէմ պաշտպանելու։

Տեղական բոլոր լրագիրք ամէն օր մանրամասնութիւններովը կը հրատարակեն, և անշուշտ դուք կը կարդաք զանոնք։—Գոհութեան և անհուն շնորհակալութեան արժանի է քաղաքիս վարչութիւնը, որ մանրախոյզ հսկողութեամբ և մեծաքանակ զոհողութեամբ տիւ և գիշեր անթուլ անդադար կ'աշխատի, կը գործէ, այո՛ կը գործէ, բառին բոլոր նշանակութեամբը և թերեւս աւելին։ . . . Զուարճանալու համար կը գրեմ քսի, արդ զուարճութեան վայրերը դաւնամ, այսինքն վիճակները։—Երեկոյեան ժամ 8ին մինչեւ 12 քաղաքիս բոլոր վիճակները հրապառութիւններ կը կատարուին. 8–10 տարիէ հետէ բոլոր մանուանները, գործարանները, խանութները, առները, որչափ որ վառելի հին նիւթեր կային, ամէնն ալ դուրս թափուեցան, անխնայաբար ջարդ ու բուրդ եղան, ճարճատելով վառեցան, հրոյ ճարակ դարձան, ի մեծ սարսափ քաղաքային և ի մեծ հաճու-

[illegible]

թիւն ժողովրդեան. հաճութիւն բաւոր սիրալ է. ի մեծ զարգացութիւն ժողովրդեան։ Ըսի թէ, բժիշկները՝ նա մանաւանդ լրագրերը զուարթ բլլալ կը պատուիրեն, գաղղիացին ամեն միջոցներով զուարճանալու կերպը գիտէ։ արդ հիմայ պարահանդէսները խարդախներուն բոլորտիքը կը կատարուին, երիտասարդք և օրիորդք բոցերուն շուրջը բոլորած խումբ խումբ կը պարեն իրենց ազգային երգն երգելով։ Պառաւներ ծերեր զանոնք քաջալերելու համար կրակին շուրջը պար կը բռնեն։ —Երբէք երեկոյ ճաշարանին վերադարձիս խարդախի մ'առջեւ կանգնած, 80 տարեկան ծերունի մը դողդոջ սրունգներով կը ջանար խարդախի մը վրայէն ցատկել, որ կուտրուի տակառներու շեղջ մ'էր, 2 մեթր բարձրութեամբ անդին բոց մը կ'արձակէր, վերջապէս քանի մ'ապարդիւն ճիգեր ընելէ յետոյ, սկսաւ աղաղակել «օ քոլերա', քանի որ դուն աներեւոյթ թոյն մ'ես, հրով և ծխով քու զորութիւնդ կ'ոչնչացուցեմ» —Ներկայ՝ դուռամ դուչմեներով կը ծափահարէին։ Քանի մը քայլ անդին ուրիշ խարդախ մը ուշադրութիւնս դրաւեց, բրդաձեւ շէնք մ'էր, որուն դէռ նոր կրակ տուած էին. 2–3 հարիւր զոյգ կօշկակարներ փայտէ կտրատարներ՝ կուրծքը թաթխած՝ բուրդ մը ձեւացուցած և կրակը տակէն տուած էին, քանի մը մահկիներ ալ շարուսնակ ջուր կը սրսկէին բոցերուն վրայ, որպէս զի բոցը աւելի ծուխ տայ, և իրաւ որ այս ծուխերը շատ տարակալի են. աւելցուր տարբ վրայ ասէ՝ ֆենէ, ֆենէ՝ բէ՝ ոբ ը՝, կայլն, քիմիական բաղադրութեանց հոտերը, որ փողոցները առատապէս որոշուած են, մէկ ձեռքով ոչերդ չիկել, միւսովն ալ քիթդ դոցել կը պարտաւորիս... Արհեստական հուրերն եւս ահագին քանակութեամբ կոպառին, մանաւանդ Ամառոյ բուշեփէր պոռով երկնայուս բանիուշանները, որ գոյնզգոյն բաղերով կը բարձրանան դէպ դէպ երկինք...։ Ամառսիկ մեր երկիրներուն զուարճութիւնը, ու քաղաքային ընդունելութեանն համար բրած հանդէսներս։ Կարծեմ դժգոհելու տեղի չունի. մինչեւ յայսօր և ոչ մի յաղթական կայսր այսչափ շքեղ հանդէսներու արժանացած է։ —Նամակ դրելու միջոցին 36 աստիճան տարբերութիւն ունէինք քաղաքարտած օր բան օրէ կը յաւելադիմի. այսօր՝ որ աշխարհ առջեւ ունիմ երեկոյեան լրագիրը, 100ի չափ զոհեր տարած է, այսինքն 42 ժամուան միջոցին։ —Գերմանացի հռչակաւոր տօքթէօր Քօք՝ այսօր Թուլոնէն քաղաքս եկած է. բոլոր հիւանդանոցները զարդարած և մեծ գոհութիւն յայտնած է, անոնց մէջ տիրած բարեկարգութեան, մաքրութեան և խնամոյ համար։ —Կ'ըսուի թէ՝ տօքթէօր Քօք՝ քաղաքայի հետազրքրքական հաւաքածոյ մ'ունի զոր Հնդկաստանէն և Եգիպտոսէն հաւաքած է։ Բան տօքթէօր Քօքի քաղաքներուն փոքրիկ միջամտելն են. այնչափ փոքրիկ, որ ոչ կը տեսնուի զարդ այնք և ոչ կը չոչափուի, և թէ այս միջամտելը կը ընեն՝ և կը կլլեն՝ առանց դգալու, և թէ ամոնք տասնոքսին մէջ կը բաղմապատկին, հարիւրաւորներ հաղարաւորներ կըլլան, և թէ բան քանակութեան, հիւանդին վիճակը ծանր կամ թեթեւ կըլլայ, և թէ ասոնք սարսափելի թունաւոր ճճիներ են, որ կը տեղափոխին մարդերու և նիւթերու հետ, և թէ բոլոր Եւրոպա պիտի ճարակի քաղաքան, բայց ապերասբեր չըպիտի ըլլայ։ Մեր էն թաշ ոբ լաթիլ քոռ ֆիռոբ «Վերոպիոյ համար իւղի բիճ մ'է» կ'ըսէ։ Դերմանացի մասնագէտաբ —Մխուճները անօգուտ միջոցներ են կը յաւելուն՝ աղէկ ուտել խմելու է եղեր։ ոգարդ ջուր բնաւ խմելու չէ. պտուղ ուտելու չէ. վերջապէս ամեն ինչ թէ՝ ուտելիք և թէ խմելիք կրակէ անցած լինելու է։—Ինչ որ Դերմանացին կ'ըսէ, արդէն Գաղղիացի Բրոֆէսէօռը ըսած էր. հիմա այս երկու հռչակաւոր բժիշկները կը վիճին. մինչդեռ անոնք սաղմներուն մէջ կը վիճին, խեղճ հիւանդներն ալ հիւանդանոցներուն մէջ կը մեռնին։ —Զարմանալի չէ՞, որ այսչափ յառաջադիմութիւն կ'աղաղակեն և միջատ մը ջնջելու միջոցը գտնելու անկարող են։ Կը մտքեմ՝ մը այս տեղեկութիւնը Ձեր քնթերցողաց օգտակար չըլլան։ —Մեր հիւրասէր և բարդաւաճ քաղաքը թշուառութեան եղրը կը տարսրուայ, հաղարաւոր դործաւորներ անդործ մնացած են. բայց անոնց ընտանիքներն ու դաւակները հաց կը խնդրեն. թշուառութիւնը՝ քօլերայէն և տարբերեան հետ հետզհետէ կը սատականայ, բայց օրհնեալ բլլան մարդասէր սրտեր, օգնութիւններնալ ամեն կողմերէ կը հասնին։ Ծբփոլս երեւելի յոյն վաճառական Գ. Զաֆիրօվուլօ 10,000 ֆրանք զրկած է այսօր քաղաքապետին, քաղաքիս թշուառաց համար։ Իտալիոյ թագաւորը՝ նոյնպէս 3,000 ֆրանք զրկած է։ Քաղաքիս նորաձեւութեան երեւելի մարդասիրներէն մին (գէ ջարմ ոբ ֆրանս) կ'աղաղակարէ լրագրաց միջոցաւ թէ, ամեն օր 20,000 քիլօ փայտ պիտի բաժնէ ձրիաբար, երեկոյեան հրապարակներ համար։ Ուրիշ տարիս կը տամ Ձեզ կարեւոր տեղեկութիւնք։

Յ. Ս. Մ.

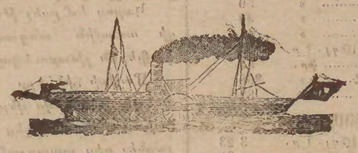

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷՅԻ

ՇՈԳԵՆԱՒՈՒՑ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՅՑԱԿ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

1884 ԾՈՒԼԻՍ ԱՄՍՈՑ

Վ. ՈՒԹԸՐԷՆ ՅԷՆՈՂ ՀԱՅԵՆԱՒՈՒԹ

11 — Եկեղեցական Մեղաբպուրնու Պեցիւքաբերէ Թարապիա Եկենիքեցի Մերիկեան Ր. Հիսար Ղեպէք Ամնավուտքեցի Գուրուչէշմէ Օրթաքեցի Պէշիկթաշ
11 15 Պէյդօղլն Բաշապահճէ Ր. Բաշամահալլէ Գանրճա Ա. Հիսար Գանտիլլի Վանիքեցի Զէնկիզքեցի Պէյլերպէյ Գուզկունճուք
11 15 Վանիքեցի Զէնկիզքեցի Պէյլերպէյ Գուզկունճուք Գապաթաշ
11 — Ամնավուտքեցի Գուրուչէշմէ Օրթաքեցի Պէշիկթաշ
12 — Եկեղեցական Մեղաբպուրնու Պեցիւքաբերէ Թարապիա Եկենիքեցի Սթեփան Պոյաճքեցի Ր. Հիսար Պէպէք Ամնավուտքեցի Գուրուչէշմէ Օրթաքեցի Պէշիկթաշ
12 15 Գալատներէն Մեղաբպուրնու Պեցիւքաբերէ Թարապիա Պէյդօղ Բաշապահճէ Գանրճա Ա. Հիսար Գանտիլլի Վանիքեցի Զէնկիզքեցի Պէյլերպէյ Գուզկունճուք
1 — Եկեղեցական Մեղաբպուրնու Պեցիւքաբերէ Թարապիա Եկենիքեցի Մերիկեան Ր. Հիսար Պէպէք Ամնավուտքեցի Գուրուչէշմէ Օրթաքեցի Պէշիկթաշ
2 — Եկեղեցական Մեղաբպուրնու Պեցիւքաբերէ Թարապիա Եկենիքեցի Սթեփան Պոյաճքեցի Ր. Հիսար Պէպէք Ամնավուտքեցի Գուրուչէշմէ Օրթաքեցի Պէշիկթաշ
2 — Պեցիւքաբերէ Թարապիա Պէյդօղ Բաշապահճէ Գանրճա Ա. Հիսար Գանտիլլի Վանիքեցի Զէնկիզքեցի Պէյլերպէյ Գուզկունճուք Իսկիւսար
3 — Եկեղեցական Մեղաբպուրնու Պեցիւքաբերէ Փիրէճքուրնու Թարապիա Եկենիքեցի Մերիկեան Ր. Հիսար Պէպէք Ամնավուտքեցի Գուրուչէշմէ Օրթաքեցի Պէշիկթաշ
4 15 Եկեղեցական Մեղաբպուրնու Պեցիւքաբերէ Թարապիա Եկենիքեցի Սթեփան Պոյաճքեցի Ր. Հիսար Պէպէք Ամնավուտքեցի Գուրուչէշմէ Օրթաքեցի Պէշիկթաշ
4 15 Պէյդօղ Բաշապահճէ Ռիվմաբաշամնալլի Գանրճա Ա. Հիսար Գանտիլլի Վանիքեցի Զէնկիզքեցի Պէյլերպէյ Գուզկունճուք Պէշիկթաշ։ Բամազանի ամիսը այս շաբաթուս ժամը 5ին Եկեղեցականներն պիտի մեկնի
5 15 Եկեղեցական Մեղաբպուրնու Պեցիւքաբերէ Թարապիա Եկենիքեցի Սթեփան Մերիկեան Ր. Հիսար Պէպէք Ամնավուտքեցի Գուրուչէշմէ Օրթաքեցի Պէշիկթաշ
6 15 Եկեղեցական Մեղաբպուրնու Պեցիւքաբերէ Թարապիա Պէյդօղ Բաշապահճէ Եկենիքեցի Մերկեան Գանրճա Ր. և Ա. Հիսար Գանտիլլի Ամնավուտքեցի Զէնկիզքեցի Պէյլերպէյ Օրթաքեցի Պէշիկթաշ Իսկիւսար
7 45 Ա. և Ր. Գալատ Եկեղեցական Մեղաբպուրնու Պեցիւքաբերէ Թարապիա Եկենիքեցի Սթեփան Պոյաճքեցի Ր. Հիսար Պէպէք Ամնավուտքեցի Գուրուչէշմէ Օրթաքեցի Պէշիկթաշ
8 45 Եկեղեցական Մեղաբպուրնու Պեցիւքաբերէ Թարապիա Եկենիքեցի Մերկեան Ր. Հիսար Պէպէք Ամնավուտքեցի Գուրուչէշմէ Օրթաքեցի Պէշիկթաշ
8 45 Պեցիւքաբերէ Թարապիա Պէյդօղ Բաշապահճէ Ր. Բաշամահալլի Գանրճա Ա. Հիսար Գանտիլլի Վանիքեցի Զէնկիզքեցի Պէյլերպէյ Գուզկունճուք Իսկիւսար
9 30 Եկեղեցական Մեղաբպուրնու Պեցիւքաբերէ Թարապիա Եկենիքեցի Սթեփան Պոյաճքեցի Ր. Հիսար Պէպէք Ամնավուտքեցի Գուրուչէշմէ Օրթաքեցի Պէշիկթաշ
10 45 Եկեղեցական Մեղաբպուրնու Պեցիւքաբերէ Թարապիա Պէյդօղ Եկենիքեցի Մերկեան Ր. Հիսար Պէպէք Ամնավուտքեցի Գուրուչէշմէ Օրթաքեցի Պէշիկթաշ
11 — Մեղաբպուրնու Պեցիւքաբերէ Թարապիա Եկենիքեցի Մերկեան Ր. Հիսար Ամնավուտքեցի Օրթաքեցի Պէշիկթաշ

ԿԱՄՈՒՐՋԼԷՆ ՀԷՆՈՂ ՀԱՅԵՆԱՒՈՒԹ

12 15 Պէշիկթաշ Օրթաքեցի Գուրուչէշմէ Ամնավուտքեցի Պէպէք Ր. Հիսար Պոյաճքեցի Սթեփան Եկենիքեցի Թարապիա Պեցիւքաբերէ Մեղաբպուրնու Եկենիմնէյլլէ
1 — Պէշիկթաշ Օրթաքեցի Գուրուչէշմէ Ամնավուտքեցի Պէպէք Ր. Հիսար Մերկեան Եկենիքեցի Թարապիա Պեցիւքաբերէ Մեղաբպուրնու Եկենիմնէյլլէ
1 30 Գալատաշ Իսկիւսար Պէշիկթաշ Գուզկունճուք Օրթաքեցի Պէյլերպէյ Զէնկիզքեցի Ամնավուտքեցի Գանտիլլի Ա. և Ր. Հիսար Գանրճա Մերկեան Եկենիքեցի Բաշապահճէ Պէյդօղ Թարապիա Պեցիւքաբերէ Մեղաբպուրնու Եկենիմնէյլլէ
1 45 Պէշիկթաշ Օրթաքեցի Գուրուչէշմէ Ամնավուտքեցի Պէպէք Ր. Հիսար Պոյաճքեցի Սթեփան Եկենիքեցի Թարապիա Պեցիւքաբերէ Մեղաբպուրնու Եկենիմնէյլլէ
2 45 Իսկիւսար Գուզկունճուք Պէյլերպէյ Զէնկիզքեցի Վանիքեցի Գանտիլլի Ա. Հիսար Գանրճա Ր. Բաշամահալլէ Բաշապահճէ Պէյդօղ
2 30 Պէշիկթաշ Օրթաքեցի Գուրուչէշմէ Ամնավուտքեցի Պէպէք Ր. Հիսար Մերկեան Սթեփան Եկենիքեցի Թարապիա Պեցիւքաբերէ Մեղաբպուրնու Եկենիմնէյլլէ
3 30 Պէշիկթաշ Օրթաքեցի Գուրուչէշմէ Ամնավուտքեցի Պէպէք Ր. Հիսար Մերկեան Սթեփան Եկենիքեցի Թարապիա Պեցիւքաբերէ Մեղաբպուրնու Եկենիմնէյլլէ
5 — Գալատաշ Պէշիկթաշ Օրթաքեցի Գուրուչէշմէ Ամնավուտքեցի Պէպէք Ր. Հիսար Մերկեան Եկենիքեցի Թարապիա Պեցիւքաբերէ Մեղաբպուրնու Եկենիմնէյլլէ Ր. և Ա. Գալատ
6 — Պէշիկթաշ Օրթաքեցի Գուրուչէշմէ Ամնավուտքեցի Պէպէք Ր. Հիսար Մերկեան Եկենիքեցի Թարապիա Պեցիւքաբերէ Մեղաբպուրնու Եկենիմնէյլլէ
6 45 Իսկիւսար Պէշիկթաշ Գուզկունճուք Օրթաքեցի Պէյլերպէյ Զէնկիզքեցի Ամնավուտքեցի Գանտիլլի Ր. Հիսար Գանրճա Մերկեան Եկենիքեցի Թարապիա Պեցիւքաբերէ
8 45 Պէշիկթաշ Օրթաքեցի Ամնավուտքեցի Պէպէք Ր. Հիսար Մերկեան Եկենիքեցի Թարապիա Պեցիւքաբերէ Եկենիմնէյլլէ
9 45 Պէշիկթաշ Օրթաքեցի Գուրուչէշմէ Ամնավուտքեցի Պէպէք Ր. Հիսար Մերկեան Եկենիքեցի Թարապիա Պեցիւքաբերէ Մեղաբպուրնու
10 — Գալատաշ Գուզկունճուք Պէյլերպէյ Զէնկիզքեցի Վանիքեցի Գանտիլլի Ա. Հիսար Գանրճա Բաշապահճէ Պէյդօղ Թարապիա Մեղաբպուրնու Ր. և Ա. Գալատ
10 45 Պէշիկթաշ Օրթաքեցի Գուրուչէշմէ Ամնավուտքեցի Պէպէք Ր. Հիսար Պոյաճքեցի Սթեփան Եկենիքեցի Թարապիա Պեցիւքաբերէ Մեղաբպուրնու Եկենիմնէյլլէ
11 — Պէշիկթաշ Օրթաքեցի Գուրուչէշմէ Ամնավուտքեցի Պէպէք Ր. Հիսար Մերկեան Եկենիքեցի Թարապիա Պեցիւքաբերէ Մեղաբպուրնու Եկենիմնէյլլէ
11 — Գուզկունճուք Պէյլերպէյ Զէնկիզքեցի Վանիքեցի Գանտիլլի Ա. Հիսար Գանրճա Ր. Բաշամահալլէ Բաշապահճէ Պէյդօղ
11 30 Պէշիկթաշ Գուզկունճուք Օրթաքեցի Պէյլերպէյ Զէնկիզքեցի Վանիքեցի
12 — Պէշիկթաշ Օրթաքեցի Գուրուչէշմէ Ամնավուտքեցի

Դրիգոր Փանոսեան, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ևս բարեհաճեցաւ նուիրել 156 օխայ հաց 66 օխայ միս։

Ոսկեան Թաղէոսեան 36 օխայ թուղ։

Հացագործ Պետրոս Գրիգորեան 6 1/2 օխայ միս։

Ի Կիւլհանէ բնակեալ հետեւեալ հացագործ եղբարք բարեհաճեցան նուիրել,

	Պէյլիկ	հաց
Մ. Աւետիս Խմանէթեան	31	զոյգ
Խաչատուր Տէմիրճեան	31	»
Յովհաննէս Հանէսեան	31	»
Մ. Գասպար քուրթ Գասպարեան	62	»
Ոմն	31	»
Ոմն	31	»
Ոմն	31	»
Գրիգոր Զերպղեան	31	»
Սահակ	62	»
Միքայէլ	31	»
Ստեփան Յ. Բարսեղեան	62	»
Կարապետ Քեռանեան	31	»
Գասպար Զէրպղեան	31	»
Մարգար Մարգարեան	31	»
Կարապետ Դաւիթեան	31	»
Մատթէոս Սիմէօնեան	31	»
Ոմն	31	»
Ոմն	10	»
Ընդ. ամենը	630	»

Բարեսէր ոմն, ձեռամբ Կիւլհանէի հացագործ Զերպղեան Գրիգոր ազգի 150 զոյգ Պէյլիկ հաց։

Գարթայցի Մաքսուտ, Նշան, Յովհաննէս և Փոս օղլու 1700 հատ վարունկ։

Մէյտանօշ մաքսատան Գարթայցի քաղաքմամ ազգէ 1,500 հատ վարունկ։

Սեդրակ, Մկրտիչ և Սերովբէ 1200 հատ վարունկ։

Սովէլցց Խնամատար Կեղրոնական Պատուարժան Յանձնաժողով, 10 օրինակ Նախնական Դիտելիք առողջապահական։

Աբրահամ Մատթէոսեան (Նիկոմիդացի) 18 օրինակ Մուսարէպի իմա։

Յակոբ և Միսակ Թաշճեան 2 օրինակ Տանկերէն Սաղմամէ մատակարմ։

Խորով Մ. Մանուէլեան 2 տարեկան «Ֆէլէկ» Պատ. հանդէս։

Տիկին Յուստանէ Խորովեան 1 քրոջէ Սկիւտի ծածկոց 1 Խաչի բռնիչ։

Ս. Ղ. Պարտիզպանեան 330 հատ սիկառի թուղթ։

Ի Դիմաց Հոգաբարձ. Ազգ. Հիւանդանոցի

Ատենադպիր Ատենապետ

Տէր. Կ-ոմէ-ղէրբասեան Մեր. Յակոբեան

Ս. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԱՏԱՄՆԱԲՈՑԺ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՈՎ, ԱՌԱՆՑ ՅԱՒԻ ԱԿՈՒԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

Թիւ 1, Պահճէ – քաքաբ, Կոստանդնուպոլիս

Դարուս ամենամեծ գիւտերէն մէկն է անտարակոյս էլեկտրական զօրութեան կիրառութիւնն յօգուտ մարդկային պիտոյից։ Ասանց մէջ լուրեւս կարեւորագոյն է այն արդիւնքն զոր կը մատուցանէ նա գործնական բժշկութեան, յոլոց մի է նամատամնաբուժութեան տուած նոր և հրաշալի օժանդակութիւնն։ Ա է էլեկտրական ատգոյնն, ճարտարուեստ հնարք որով կ'անհետան ամէն խոչ և խութ, ցաւ կամ ազնապ որ ակամայ հանելու դադրութիւնն այնքան դժուարամարսելնէին հատարակաց։ Ա.յսու հետեւորհիւ էլեկտրական գործոյն, ամայ հանելն գիւրամատոյց կ'ընդունի փափկագոյն մարդոց իսկ, յոլոյական թօթափել անդգայաբար կրնան ատամունք, առանց որ և քաջրագոյն ցաւ մը պատճառելու։ Լեկտրական ատամնահանութիւնդեռ հարիւ երեւեալ յԱմերիկա, դէն իսկ սահմանեալ է մարդկայնդիս մեծ ծառայութիւն մատուցելու որոյ ի մասնակցութիւն կը ունիցի Ս. Խաչատուրեան իւր բազմայաճախորդքն, ինչպէս նաև զատառապեալս ատամնախօթուիմ։ Փորձը կենայ ապացուցանել այս նոր եղանակաւ կարելի է վայն առանց ցաւի հանել ակամայ այլ որ ոչ նուազ պիտանացու է լեկտրական դօրութեան ազդեցութամբ առաւել ևս կը բարուրի ձեռ ակամաներուն առողջական վիճ։

ԻԼԱՆ

ԹԱԶԻՆԷԻ ԹԱՍՍԱՑԻ

ՇԱՀԱՆԷ

Լրբդդ անարարը իշան ալընաճագ ձէնօվա բիրինճէնին պէհէր գըյէի ճէպարի պիր զուրուշ երիկրմի պէշ փարատէ թաղիպի իւղերինտէ օլուպ՝ սան գարարը գաթիսի իշլուրթէմուղը բուսմինն եէտինճի ճիւմաս իլթէսի կիւնի վիրիւճէճյինտէն՝ թէնդիլէն իթա խանճէճլրէրին եէվմի մէգքիւրտէ սաաթ եէտիտէն սոգուզ պրէչէրա գատար Թաղինէի խասսայի շահանէյէ կէլմէկերի իլան օլունուր։

3 թէմմուզ 1300 2—3

ԻԼԱՆ

ԹԱԶԻՆԷԻ ԹԱՍՍԱՑԻ

ՇԱՀԱՆԷ

Հուպուպաթ անարարնա ալընաճագ չակիր վէ եուլաֆի վէ սամանքն միւնադատարնա իշպու թէմուղը բուսմինն սէրբիմնճի բարար կիւնի պէտ օլունաճաղընան՝ խթէնք իտէնէրին բարար վէ չարշէնպէհ կիւնլերի խաղինէի խասսայի շահանէտէ պուլունմանլերի իլան օլունուր։

3 թէմմուզ 1300 2—3

Ս. բտօնատէր, Ս. ՅԱՄԱՏԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒԵԼՔ ԼՐԱԳՐՈՑ

20 ՖՐՆՌ. 95 Ղ.Շ.

ԺՐԱԳՈՐԾ

Գ. Է. ԷԼՎԱՃԵԱՆ

ՄԱՀՄՈՒԴՅԱՑԻ ԳԼՈՒԽՈ ԹԻՒ 244

95 Ղ.Շ. 20 ՖՐՆՌ.

Իւր արհեստական փորութիւնը գնահատող Արդոյ Հասարակութեան պատիւ ունի ծանուցանել թէ այս անգամ Բարիզու ամենէն նշանաւոր գործարաններէն մէջ պատրաստել տուած է նշանակեալ գնով նմանը ցարդ չտեսնուկոթէն լարուած և խիստ ձեւաւոր ժամացոյցներ որոց 20 տարի կաւոր բանին կերաչխաւորէ, եթէ տարին անգամ մը միայն իւղուտ

Դաւառներէ եկած յարարութիւնք փութով և ճշդութեամբ կը կատարուին։

ՆԻՒԹԵՐՔ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ ԿԵՆԱՑ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ ի դէպ մահ

ՕԺՏՈՒՄՆ ԶԱՒԱԿԱՑ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ

Կուտակման դրամագլխոյ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆԵՐ

Զանազան

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ

Որոշեալ

պայմանաժամով

ՑԿԵԱՆՆ

Հասոյթ

Տեղեկութեան

համար դիմել

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

Ի Թուրքիա

Հալաճեան Խան

Ղաթիա Կ. Պոլիս

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԽՈՒՄՆ ՇԱՀՈՒՑ

ՍՊԱՀՈՎԱԳՐԵԱԼՔ ՄԻԱՑՆ ՏԷՐ ԵՆ ԷՇԽԱՒՈՐԵԱԼ ԴՐԱՄԱԳԼԽՈՑՆ ԵՒ ԲՈԼՈՐ ՀՈՒՑ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ԵՐԵԽԱՒՈՐԵԱԼ

287 ՄԻԼԻՈՆ ՐԱՆՔ